

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ФІНАНСИ

галузь знань

07 «Управління та адміністрування»

спеціальність

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Фінансові компанії як учасники фінансового ринку України»

здобувача Мельниченка Дениса Вікторовича

(підпис)

**Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів
імені Віктора Федосова
Левченко Катерина Михайлівна**

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти**

**Завідувач кафедри фінансів імені Віктора Федосова:
д.е.н., професор Буряченко Андрій Євгенович**

(підпис)

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ФІНАНСОВІ КОМПАНІЇ В СУБ'ЄКТНІЙ СТРУКТУРІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС.....	6
1.1. Ключові учасники фінансового ринку, їх цілі та економічні інтереси.....	6
1.2. Фінансові компанії – змістовна характеристика та основні операції.....	14
1.3. Нормативно-правове регулювання діяльності фінансових компаній в Україні.....	21
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ТРЕНДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ.....	28
2.1. Координати розвитку фінансових компаній в Україні на сучасному етапі.....	28
2.2. Конкурентна позиція фінансових компаній на різних сегментах вітчизняного фінансового ринку.....	35
2.3. Оцінка впливу фінансових компаній на рівень фінансової інклюдії в Україні.....	42
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ.....	51
3.1. Удосконалення нормативно-правової бази з питань діяльності фінансових компаній в Україні.....	51
3.2. Захист прав споживачів фінансових послуг як ключовий напрям розвитку вітчизняних фінансових компаній.....	58
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність розвитку фінансових компаній в Україні на сьогоднішній день надзвичайно важлива з ряду ключових причин. По-перше, фінансові компанії є головними постачальниками фінансових послуг для населення і підприємств. Їхні послуги включають в себе кредитування, зберігання, інвестування, страхування і багато інших, що є необхідним для підтримки економічного розвитку і підтримки фінансової стабільності.

По-друге, фінансові компанії грають важливу роль у забезпеченні доступу до фінансових ресурсів для населення та підприємств, зокрема для малого та середнього бізнесу. Це сприяє створенню нових робочих місць, підтримці інноваційних проектів і розвитку підприємництва.

По-третє, фінансові компанії в Україні мають великий потенціал для впровадження інновацій та цифрових технологій у фінансовий сектор, що може покращити ефективність і доступність фінансових послуг для всіх верств населення. Відкритість до нових технологій може зробити фінансовий сектор більш конкурентоспроможним і сучасним.

Отже, актуальність розвитку фінансових компаній в Україні полягає в їхній ключовій ролі у фінансовій системі, підтримці економічного зростання та інновацій, а також у забезпеченні доступу до фінансових послуг для всіх верств населення. Це вимагає постійної модернізації та вдосконалення фінансових компаній відповідно до потреб і викликів сучасного світу. Особливо актуальним дане питання постає в умовах військового стану в нашій країні та особливих умов функціонування усього фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі є низка серйозних напрацювань щодо діяльності фінансових компаній. Серед вчених, які досліджували поточний стан та перспективи розвитку фінансових компаній варто згадати таких, як: Н. М. Внукова, М. М. Воротинцев, Я. Ю. Горна, М. В. Дубина,

О. М. Калівошко, М. А. Кучеренко, С. Ю. Кучеренко, Л. Ю. Леваєва, К. В. Нїтченко, О. О. Тарасенко та ін. Окремі аспекти функціонування фінансових компаній висвітлили у своїх працях С. М. Плетенецька та Д. В. Свертока, які дослідили особливості обліку, контролю та аналізу доходів діяльності фінансових компаній. Л. М. Акімова окреслила основні чинники, які негативно впливають на діяльність фінансових компаній, що у свою чергу знижує фінансово-економічну безпеку України.

Проте, незважаючи на значну актуальність праць вказаних вчених, на сучасному етапі вкрай важливим є подальше дослідження розвитку фінансових компаній в умовах військового стану, що і зумовлює актуальність даної магістерської роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є визначення основних напрямів вдосконалення діяльності фінансових компаній в Україні з урахуванням передових аспектів їх розвитку.

У рамках окресленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити ключових учасників фінансового ринку, їх цілі та економічні інтереси;
- визначити змістовну характеристику та основні операції вітчизняних фінансових компаній;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання діяльності фінансових компаній в Україні;
- визначити координати розвитку фінансових компаній в Україні на сучасному етапі;
- дослідити конкурентну позицію фінансових компаній на різних сегментах вітчизняного фінансового ринку;
- здійснити оцінку впливу фінансових компаній на рівень фінансової інклюзії в Україні;
- визначити основні аспекти удосконалення нормативно-правової бази з питань діяльності фінансових компаній в Україні;

- проаналізувати основні аспекти захисту прав споживачів фінансових послуг як ключовий напрям розвитку вітчизняних фінансових компаній.

Об'єкт дослідження – це фінансові компанії, як учасники вітчизняного фінансового ринку.

Предмет дослідження – це економічні та фінансові відносини, які виникають в процесі діяльності фінансових компаній на фінансовому ринку.

Методи дослідження. В ході дослідження в кваліфікаційній магістерській роботі застосовувалися загальні методи наукового пізнання та дослідження. До них відносяться: аналіз (для оцінки актуальних тенденцій розвитку фінансових компаній), узагальнення (з метою дослідження основних аспектів діяльності фінансових компаній на вітчизняному фінансовому ринку), систематизація і групування (для визначення перспектив розвитку фінансових компаній), статистичне спостереження, математичні методи обробки інформації.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість даного дослідження полягає у визначенні основних напрямів вдосконалення параметрів системи захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні. Практичне значення отриманих результатів кваліфікаційної роботи полягає в можливості використання основних теоретичних положень і висновків державними установами, а також фінансовими компаніями при вдосконаленні нормативно-правового забезпечення.

Інформаційна база дослідження відображає узагальнений список праці провідних вітчизняних та зарубіжних спеціалістів у сфері дослідження небанківських фінансових установ в цілому, та фінансових компаній зокрема, наукові публікації в наукових фахових виданнях та засобах масової інформації. Статистичну основу кваліфікаційної роботи склали: статистичні дані Державної Служби статистики, Міністерства фінансів України та Національного Банку України.

Апробація матеріалів кваліфікаційної магістерської роботи. Основні результати кваліфікаційної магістерської роботи апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції студентів та дослідників «Сучасні питання

економіки та фінансів: глобальні виклики та тренди» (Київ-Бремен, 9 листопада 2023 року). Тези на тему «Цифрова парадигма розвитку сучасного фінансового ринку» опубліковано в збірнику наукових матеріалів конференції [50, С. 224-225].

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ФІНАНСОВІ КОМПАНІЇ В СУБ'ЄКТНІЙ СТРУКТУРІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС

1.1. Ключові учасники фінансового ринку, їх цілі та економічні інтереси

Фінансовий ринок є складовою сучасної економіки, який взаємодіє з різними сегментами суспільства. Він включає в себе широкий спектр учасників, кожен з яких має свої цілі та економічні інтереси. Фінансовий ринок відіграє ключову роль у функціонуванні господарства, сприяючи алокуванню капіталу, забезпеченню фінансової стабільності та створенню можливостей для інвестицій та збільшення прибутку. У цьому есе ми розглянемо основні характеристики фінансового ринку та його роль у сучасному господарстві.

Фінансовий ринок поділяється на кілька основних сегментів, включаючи:

1. Ринок грошей: Дефініція грошей іншими словами - вони мають функції засобу обміну, одиниці рахунку, засобу зберігання вартості і стандарту відстрочення платежу.
2. Ринок капіталу: Цей ринок поділяється на первинний (випуск нових цінних паперів) і вторинний (торгівля вже випущеними цінними паперами).
3. Ринок валют: Тут відбувається обмін іноземної валюти, торгівля валютними ф'ючерсами та опціонами.
4. Ринок товарів: Це ринок сировини, енергії та інших товарів, на якому відбувається купівля та продаж фізичних товарів.

Фінансовий ринок є динамічним і складним середовищем, яке впливає на всі аспекти економіки. Він грає важливу роль у забезпеченні росту, стабільності та розвитку, а також у формуванні фінансових можливостей для різних груп суспільства. Розуміння основних характеристик фінансового ринку допомагає

керівникам політики, інвесторам та бізнесу в прийнятті обґрунтованих фінансових рішень та забезпеченні стійкого економічного розвитку.

Фінансовий ринок важливий для розвитку господарства, бо він дозволяє мобілізувати капітал, забезпечує доступ до фінансових ресурсів та сприяє ефективній алокації капіталу для інвестицій та розвитку бізнесу. Він також грає ключову роль у функціонуванні глобальної економіки, де різні країни мають взаємозалежні фінансові відносини через міжнародні фінансові ринки.

В науковій літературі немає єдиного підходу стосовно визначення даного поняття. Як наслідок, слід виокремити існуючі в науковій літературі підходи до даного визначення в наступній таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Існуючі в науковій літературі підходи до визначення поняття «фінансовий ринок»

Визначення	Автор і джерело
Фінансовий ринок – це механізм перерозподілу фінансових ресурсів між суб'єктами	Василик О.Д. [1, с. 319]
Фінансовий ринок – економічний простір, на якому формуються відносини купівлі-продажу фінансових фондів	В.М. Суторміна, В.М. Радзівська та Б.С. Стеценко [2, с. 4].
Фінансовий ринок – це ринок, на якому визначаються попит і пропозиція на різноманітні фінансові інструменти	В.В. Васильєва, О.Р. Васильченко [3, с. 8].
Фінансовий ринок – це сукупність економічних відносин, які виникають між його учасниками у процесі формування попиту і пропозиції на специфічні фінансові послуги, пов'язані з купівлею-продажем фінансових активів, які знаходяться у власності економічних суб'єктів національної, регіональної та світової економіки	Л.М. Алексеєнко [4, с. 392],
Фінансовий ринок – це ринок, на якому визначаються попит і пропозиція на різноманітні фінансові інструменти (останні, на думку авторів, являють собою різноманітні види ринкових продуктів фінансової природи, цінні папери, грошові зобов'язання, валюту, ф'ючерси, опціони і т. ін.)	С.О. Маслова та О.А. Опалов [5, с. 7]
Фінансовий ринок – це арена формування цін для здійснення обміну фінансовими активами, призначеними до виконання	Онлайн-версія енциклопедії Британіка [6]

Джерело: систематизовано автором на основі праць вчених

Якщо аналізувати основні підходи до визначення поняття «фінансовий ринок», які подано в таблиці 1.1, то можна надати власне визначення даного поняття, і під фінансовим ринком слід розуміти систему економічних відносин, де учасники здійснюють обмін грошовими ресурсами, фінансовими активами та іншими фінансовими інструментами. Фінансовий ринок є ключовою складовою сучасної економічної системи і виконує ряд важливих функцій, таких як алокація капіталу, забезпечення ліквідності, розподіл ризиків, забезпечення можливостей для інвестування та здійснення фінансових операцій.

Розглянемо основні характеристики фінансового ринку та їх особливості на наступному рисунку 1.1.

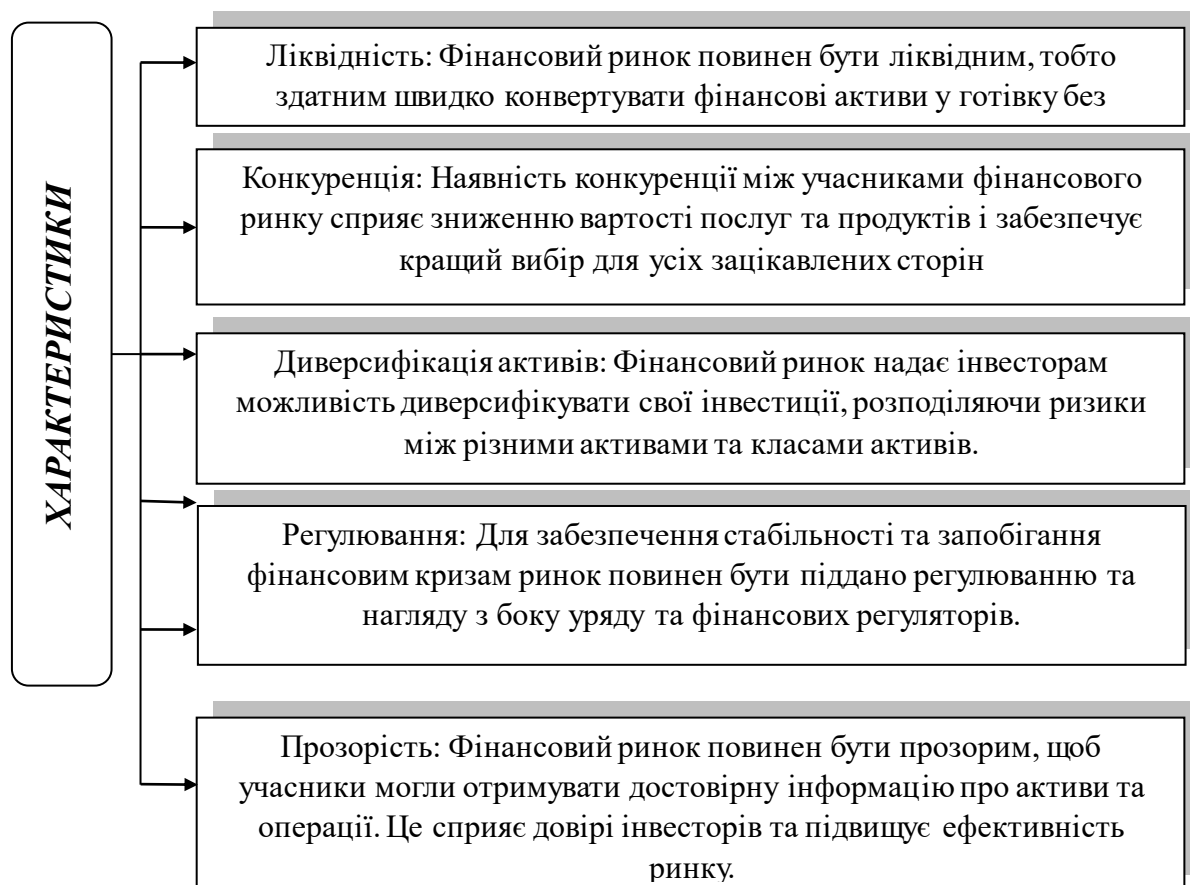

Рисунок 1.1 – Основні характеристики фінансового ринку [7]

В цілому, поданий на рисунку 1.1 список основних характеристик фінансового ринку не є повним, проте він надає ключові його особливості та ті функції, за рахунок яких він забезпечує його ефективне функціонування.

Також, розглянемо основних ключових учасників фінансового ринку, їх цілі та економічні інтереси.

1. Банки:

- Цілі: Банки головним чином працюють з метою генерації прибутку шляхом надання позик та вкладів, а також надання різних фінансових послуг клієнтам.

- Економічні інтереси: Заробіток на відсотках та комісійних від операцій, залежність від стабільності фінансового ринку.

2. Інвестори:

- Цілі: Інвестори шукають можливості для збільшення свого капіталу шляхом інвестування в акції, облігації, нерухомість та інші активи.

- Економічні інтереси: Здійснення прибутку, дивідендів та апреації активів.

3. Корпорації:

- Цілі: Корпорації використовують фінансовий ринок для залучення капіталу для розвитку бізнесу та оптимізації управління фінансами.

- Економічні інтереси: Залежність від доступу до капіталу, оптимізація витрат та максимізація прибутку.

4. Держава:

- Цілі: Держава регулює фінансовий ринок для забезпечення фінансової стабільності та захисту інтересів громадян.

- Економічні інтереси: Забезпечення стабільності економіки та збалансованого бюджету.

5. Фондові біржі та фінансові посередники:

- Цілі: Фондові біржі та посередники створюють інфраструктуру для торгівлі цінними паперами та іншими фінансовими інструментами.

- Економічні інтереси: Заробіток на комісіях та торговельних операціях.

6. Страхові компанії:

- Цілі: Страховики надають послуги захисту від ризиків та нещасних випадків.

- Економічні інтереси: Збільшення прибутку за рахунок премій та ефективного управління ризиками.

7. Інші фінансові установи:

- Цілі: Ці учасники можуть виконувати різноманітні ролі, включаючи пенсійні фонди, хедж-фонди, інвестиційні фонди тощо.

- Економічні інтереси: Залежні від специфічних фінансових стратегій та цілей кожної установи [8, с. 1].

Кожен з цих учасників має власні цілі та економічні інтереси, і вони взаємодіють на фінансовому ринку, створюючи складну систему, яка впливає на економічний розвиток країни та світу в цілому. Ефективне функціонування фінансового ринку та забезпечення балансу між інтересами цих учасників є ключовими завданнями для забезпечення стабільності та процвітання економіки.

Також, слід проаналізувати загальну роль фінансового ринку в економічній системі.

Фінансовий ринок відіграє важливу роль в економічній системі кожної країни і має наступні ключові функції та ролі:

1. Мобілізація капіталу: Фінансовий ринок дозволяє компаніям, урядам та іншим суб'єктам взяти позики або емітувати акції для залучення необхідних фінансових ресурсів на розвиток бізнесу або фінансування проектів.

2. Розподіл ризиків: Фінансовий ринок дозволяє розподілити ризики між інвесторами та вкладниками. Це допомагає зменшити великі концентрації ризиків і сприяє стабільності економіки.

3. Забезпечення ліквідності: Фінансовий ринок забезпечує можливість швидко обмінювати фінансові активи (такі як акції, облігації, валюту) на гроші, що сприяє ліквідності та дозволяє інвесторам отримувати доступ до своїх коштів.

4. Встановлення цін: Фінансовий ринок визначає ціни на фінансові активи, відображаючи в них інформацію про реальну вартість компаній, державних облігацій та інших інструментів.

5. Ефективне розподілення ресурсів: Фінансовий ринок сприяє ефективному розподілу ресурсів в економіці, оскільки він дозволяє інвесторам

вкладати гроші в ті компанії та проекти, які мають найвищий потенціал для отримання прибутку.

6. Функція прогнозування: Ціни на фінансових ринках також можуть служити індикаторами майбутнього стану економіки. Зміни цін можуть передбачати зміни в інвестиційному кліматі та економічному здоров'ї.

7. Забезпечення інновацій: Фінансовий ринок сприяє розвитку нових фінансових інструментів та продуктів, які можуть сприяти розвитку інноваційних секторів економіки.

8. Поліпшення ефективності ресурсовикористання: Фінансовий ринок заохочує компанії до більш ефективного використання ресурсів, оскільки неефективні підприємства можуть зазнавати фінансових труднощів та втратити інвесторську підтримку.

9. Забезпечення пенсійної системи: Фінансовий ринок дозволяє індивідам та пенсійним фондам інвестувати кошти для майбутнього, забезпечуючи пенсійний забезпечення та зменшуючи фінансовий навантаження на державу [9, с. 112].

Рисунок 1.2 – Роль фінансового ринку в сучасних умовах господарювання

Джерело: складено автором на основі [10, с. 213]

Узагальнюючи, слід відзначити, що фінансовий ринок відіграє роль посередника між суб'єктами, які потребують капіталу, та тими, хто готовий інвестувати, сприяючи тим самим стабільності та розвитку економічної системи. За рахунок використання своїх основних характеристик, фінансовий ринок забезпечує мобілізацію та перерозподіл фінансового капіталу між усіма зацікавленими сторонами. Основними учасниками фінансового ринку є банки, страхові компанії, корпорації, держава, інші небанківські фінансові установи (ломбарди, кредитні спілки, фінансові компанії, тощо). Всі ці учасники мають власні цілі та економічні інтереси. Ефективне функціонування фінансового ринку та забезпечення балансу між інтересами цих учасників є ключовими завданнями для забезпечення стабільності та процвітання економіки.

1.2. Фінансові компанії – змістовна характеристика та основні операції

Фінансові компанії - це установи, які займаються наданням широкого спектру фінансових послуг, включно з кредитуванням, інвестуванням, управлінням активами, страхуванням та іншими фінансовими операціями. Фінансові компанії відіграють ключову роль у сучасній економіці, будучи важливими учасниками фінансового ринку та надавачами різноманітних фінансових послуг. Їх змістовні характеристики та діяльність мають особливості, які відрізняють їх від інших фінансових установ, таких як банки чи страхові компанії.

Перш за все, фінансові компанії характеризуються своєю спеціалізацією у наданні кредитів, фінансових консультацій, інвестиційних послуг та інших фінансових продуктів. Вони можуть включати лізингові компанії, факторингові компанії, кредитні спілки та інші організації, які працюють у різних сегментах фінансового ринку.

Однією з ключових рис фінансових компаній є їхня здатність швидко адаптуватися до змін у фінансовому секторі. Це включає розробку нових фінансових продуктів та послуг, використання передових технологій для підвищення ефективності операцій та поліпшення взаємодії з клієнтами.

Основні змістовні характеристики та операції фінансових компаній включають:

1. Кредитування: Фінансові компанії надають кредити індивідуальним клієнтам, бізнесам і урядам. Це може включати споживче кредитування, іпотечні кредити, кредити для малого та середнього бізнесу, а також крупні корпоративні кредити.
2. Інвестиційні послуги: Фінансові компанії пропонують широкий спектр інвестиційних продуктів та послуг, включаючи управління активами, брокерські послуги, консультування з інвестицій, а також пенсійне планування.

3. Страхування: Фінансові компанії можуть пропонувати різні види страхування, включаючи страхування життя, майна, здоров'я, автомобільного страхування, а також страхування від професійних ризиків.

4. Управління активами та портфелями: Фінансові компанії здійснюють управління інвестиційними портфелями, включаючи вибір цінних паперів, розподіл активів, а також моніторинг та оцінку інвестиційної ефективності.

5. Фінансове планування та консультації: Надання професійних консультацій з питань фінансового планування, пенсійного забезпечення, інвестиційного менеджменту, податкового планування тощо.

6. Платіжні системи та переказ коштів: в даному аспекті, спеціалізовані фінансові компанії займають переказом коштів [11].

Фінансові компанії та кредитні установи, хоча й мають відмінності, поділяють деякі ключові характеристики. По-перше, обидва типи установ мають статус фінансових установ, що підтверджується їх державною реєстрацією та ліцензуванням. По-друге, їх діяльність регулюється відповідними законодавчими актами, хоча спеціалізованого закону про фінансові компанії наразі не існує. По-третє, обидва види установ надають фінансові кредити на свій ризик, причому кредитні установи можуть це робити також за рахунок залучених коштів. По-четверте, кредитним установам дозволено привертати кошти фізичних осіб з обов'язком їх повернення, в той час як фінансові компанії можуть залучати кошти лише від юридичних осіб. Нарешті, по-п'яте, існують законодавчі положення, що дозволяють кредитним установам та фінансовим компаніям в певних випадках займатися операціями, які мають «кредитний характер».

Як відмічено в п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги»: «кредитна установа – фінансова установа, яка відповідно до закону про діяльність відповідної фінансової установи має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик». Окремо, на основі даних другого абзацу ч. 1 ст. Закону України «Про фінансові послуги» фінансовим установам заборонено залучати кошти фізичних осіб (крім учасників такої установи) із зобов'язанням

щодо їх повернення, у тому числі шляхом отримання позики, у разі якщо це прямо не передбачено законом про діяльність відповідної фінансової установи [12].

Поняття фінансової компанії не надається в Законі України «Про фінансові послуги», тому фінансові компанії можливо віднести до фінансових установ, формально не визначивши виду останніх, з віднесенням до «інших юридичних осіб». Термін «фінансова компанія» вживається тільки в Положенні «Про Державний реєстр фінансових установ, затверджений розпорядженням Держкомфінпослуг № 41 від 28.08.2003 (далі – Положення «Про Державний реєстр»).

Також, слід виділити основні типи фінансових компаній, які функціонують на вітчизняному фінансовому ринку (Рис. 1.3.)

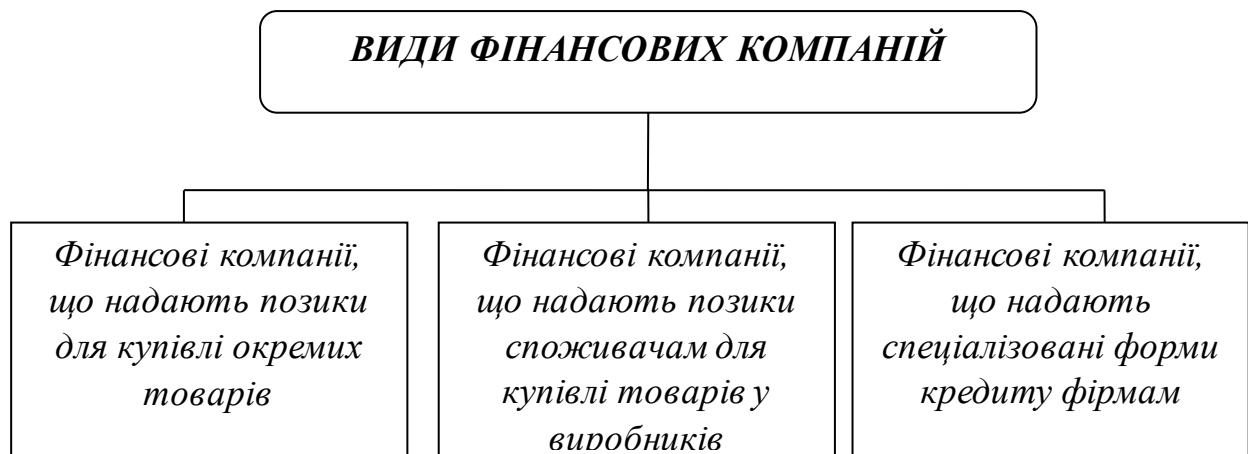

Рисунок 1.3. – Основні види фінансових компаній на вітчизняному фінансовому ринку

Джерело: складено автором на основі [13]

З рисунку 1.3 видно, що існують різні типи фінансових компаній:

1. Фінансові установи, які спеціалізуються в наданні спеціалізованих видів кредитів фірмам, шляхом придбання їхніх дебіторських вимог (сум, які фірма заборгована) зі знижкою. Ця форма кредитування називається факторингом або факторними операціями. Крім факторингу, такі фінансові установи також спеціалізуються в лізингу обладнання, наприклад, комп'ютерів, залізничних

вагонів або реактивних літаків. Вони купують ці капітальні активи і здають їх в оренду фірмам на певну кількість років.

2. Фінансові компанії, що надають позики споживачам для покупки товарів у роздрібних торговців або виробників. Ці фінансові установи прямо конкурують з банками у сфері надання споживчих кредитів.

3. Фінансові компанії, що надають позики для придбання конкретних товарів, таких як меблі або побутова техніка для ремонту житла, або для рефінансування існуючих боргів. Ці фінансові установи можуть бути окремими корпораціями або належати банкам і здійснювати операції на національному рівні. Зазвичай ці компанії надають позики клієнтам, які не можуть отримати кредит з інших джерел, і застосовують вищі процентні ставки [14, с. 196].

Тепер, більш детально перейдемо до аналізу основних характеристик фінансових компаній:

1. Різноманітність послуг: Фінансові компанії можуть спеціалізуватися на різних фінансових послугах або надавати широкий спектр фінансових продуктів і послуг, таких як банківські кредити, страхування, інвестиції, пенсійне забезпечення, обмін валют, тощо.

2. Регулювання: Більшість фінансових компаній підпадають під регулювання і нагляд відповідних урядових органів та регуляторів, таких як центральний банк, комісія з цінних паперів та бірж, комісія з регулювання страхового ринку тощо. Це робиться для забезпечення стабільності фінансового сектору та захисту прав споживачів.

3. Важлива роль в економіці: Фінансові компанії грають важливу роль у функціонуванні економіки, оскільки вони надають фінансові ресурси та послуги, які сприяють розвитку підприємств, господарств і окремих осіб. Вони також сприяють перерозподілу ризиків.

4. Ризики та нагляд: Фінансові компанії стикаються з різними фінансовими ризиками, такими як кредитний ризик, ринковий ризик, оперативний ризик тощо. Регулятори наглядають за цими компаніями, щоб забезпечити їхню стабільність і відповідність вимогам.

5. Інновації: Фінансовий сектор постійно розвивається, і фінансові компанії активно застосовують нові технології та інновації для поліпшення своїх послуг і збільшення конкурентоспроможності.

6. Клієнтська база: Фінансові компанії мають різні клієнти, включаючи фізичних осіб, підприємства, урядові організації, інші фінансові установи та інвесторів.

7. Інформаційна конфіденційність: Збереження конфіденційності фінансових даних клієнтів є важливим аспектом діяльності фінансових компаній, і вони зобов'язані дотримуватися відповідних норм та стандартів щодо захисту інформації [15, с. 115].

Окрім цього, слід розглянути основні функції та завдання фінансових компаній в нашій державі (Рис.1.4.).

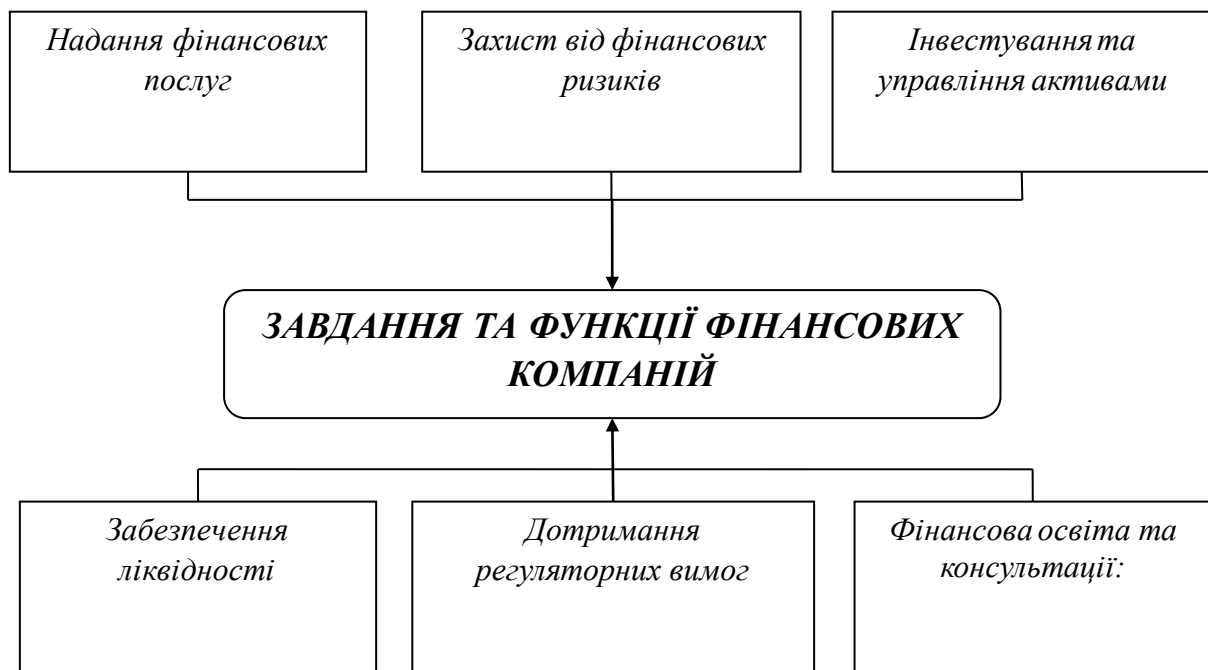

Рисунок 1.4. – Основні завдання фінансових компаній

Джерело: складено автором на основі [16, с. 57]

Детальніше розглянемо кожне із описаних завдань на рисунку 1.4

Надання фінансових послуг: Фінансові компанії надають різноманітні фінансові послуги, такі як банківські послуги (кредитування, зберігання, платежі),

страхування, інвестиційні послуги, управління активами, обмін валют, пенсійні послуги та інші. Вони сприяють залученню та перерозподілу фінансових ресурсів на ринку.

Захист від фінансових ризиків: Фінансові компанії надають клієнтам можливість захистити себе від різних фінансових ризиків, таких як кредитний ризик, ринковий ризик, страховий ризик тощо. Наприклад, страхові компанії забезпечують страховий захист від небажаних подій, а банки надають можливість отримати кредит та платити проценти за його використанням.

Інвестування та управління активами: Фінансові компанії допомагають клієнтам в інвестуванні їхніх грошей. Це може включати управління інвестиційними портфелями, надання консультацій щодо інвестиційних рішень та доступ до різних інвестиційних продуктів.

Забезпечення ліквідності: Банки та інші фінансові установи грають важливу роль у забезпеченні ліквідності на фінансовому ринку. Вони допомагають підтримувати стабільність ринку, надаючи фінансову підтримку учасникам ринку за рахунок кредитування та інших послуг.

Дотримання регуляторних вимог: Фінансові компанії повинні дотримуватися регуляторних вимог та стандартів, встановлених відповідними органами нагляду і регулювання. Це включає в себе забезпечення фінансової стабільності та захисту прав клієнтів.

Фінансова освіта та консультації: багато фінансових компаній надають клієнтам фінансову освіту та консультації щодо управління грошима, інвестиційних рішень, планування пенсії та інших фінансових аспектів.

Окрім цього, відбувається посилення конкурентоспроможності: фінансові компанії постійно змагаються за клієнтів та інвесторів на ринку. Для цього вони розвивають нові продукти та послуги, вдосконалюють технологічні процеси та стежать за змінами на ринку, щоб залишатися конкурентоспроможними [17, с. 100].

Загальною метою фінансових компаній є забезпечення фінансового добробуту клієнтів та сприяння розвитку економіки через забезпечення доступу до різноманітних фінансових послуг та інструментів.

Фінансовий ринок України є інтегрованою частиною світової економічної системи. Він забезпечує ефективне перерозподілення ресурсів між економічними агентами і сприяє забезпеченню стабільності національної економіки. Фінансові компанії, що працюють на цьому ринку, виконують важливі операції, спрямовані на підтримку економічного росту та забезпечення фінансової стабільності.

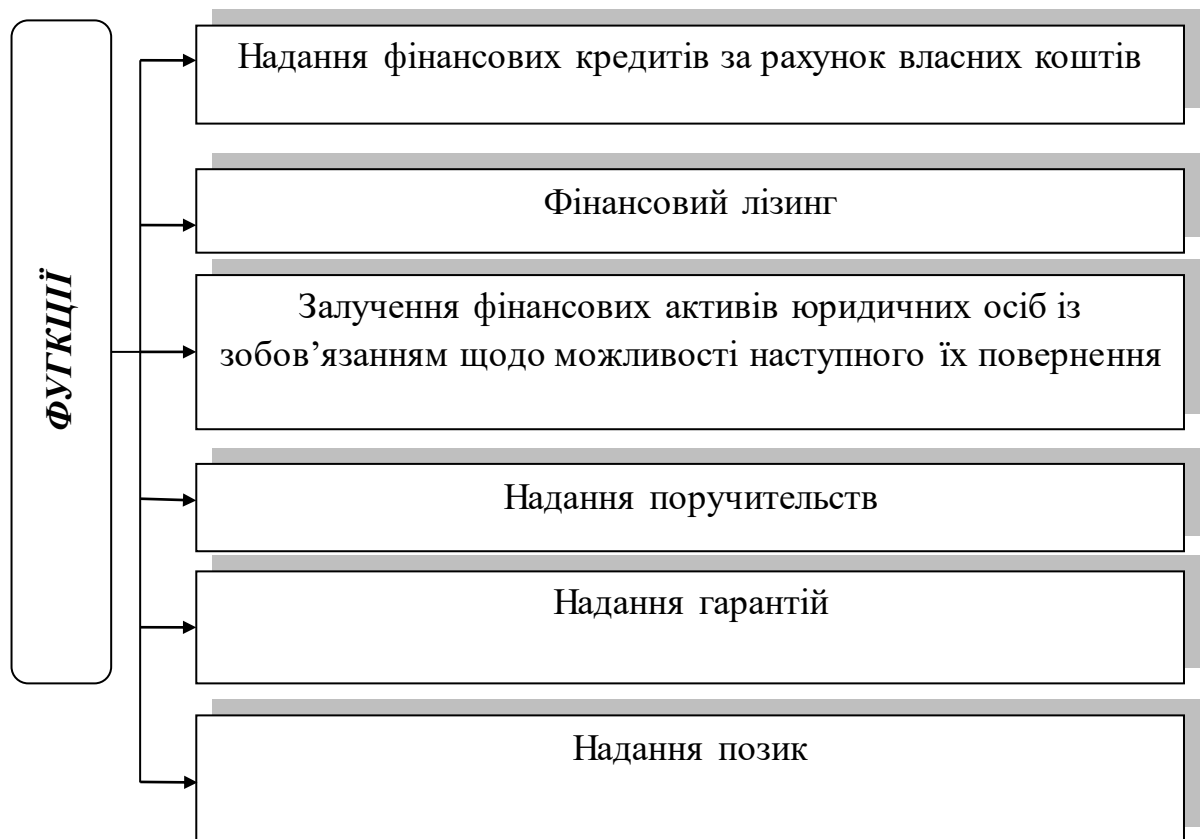

Рисунок 1.5. – Операції фінансових компаній на вітчизняному фінансовому ринку

Джерело: складено автором на основі [18, с. 135]

Фінансові компанії, як учасники фінансового ринку, відіграють надзвичайно важливу роль у сучасній економічній системі. Їх діяльність охоплює широкий спектр функцій та послуг, які сприяють не тільки залученню та

розподілу капіталу, але й впливають на ефективність ресурсовикористання, розвиток інновацій, стабільність ринків і забезпечення фінансової безпеки.

Перш за все, фінансові компанії, такі як банки, страхові компанії, інвестиційні фонди та брокерські фірми, забезпечують доступ до фінансових ресурсів для різних суб'єктів економіки, від підприємств і урядів до індивідуальних інвесторів. Вони допомагають вирішувати фінансові потреби та сприяють розвитку бізнесу та економічному зростанню.

В цілому відзначимо, що фінансові компанії виконують важливу функцію у розподілі ризиків та забезпеченні стабільності економічної системи. Вони розробляють фінансові продукти та інструменти, що дозволяють інвесторам ефективно управляти ризиками та забезпечувати фінансовий захист в умовах невизначеності. Фінансові компанії є невід'ємною складовою фінансового ринку та економічної системи загалом. Їхні послуги та функції сприяють забезпеченню ліквідності, розвитку бізнесу, розподілу ризиків і стабільності, що робить їх незамінними учасниками для досягнення економічного зростання та фінансової стабільності.

1.3. Нормативно-правове регулювання діяльності фінансових компаній в Україні

Нормативно-правове регулювання діяльності фінансових компаній в Україні базується на ряді законодавчих актів та нормативних документів. Основними нормативними актами, які регулюють фінансову діяльність в Україні, є:

1. Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" від 12.05.2011 р. № 2664-VI. Цей закон встановлює загальні принципи регулювання фінансових послуг, визначає права та обов'язки суб'єктів ринку, а також умови надання фінансових послуг [12].

2. Закон України "Фінансові послуги та фінансові компанії" остання редакція від 06.05.2023 № 1953-IX,. Цей закон визначає правовий статус фінансових компаній та ломбардів, організаційно-правові засади їх створення, діяльності, реорганізації та припинення діяльності з надання фінансових послуг, а також повноваження Регулятора щодо державного регулювання та нагляду за такими установами [19].

3. Нормативні акти Національного банку України (НБУ) і Комісії з регулювання ринків фінансових послуг, які регулюють конкретні аспекти фінансової діяльності, такі як валютний контроль, ліцензування фінансових установ, встановлення резервних норм, тощо.

4. Податковий та митний кодекси України, які встановлюють податкові та митні обов'язки фінансових компаній [20-21].

5. Інші нормативні акти, включаючи рішення уряду та постанови регуляторів, які розробляються з метою регулювання фінансового сектору та забезпечення його стабільності.

Важливо відзначити, що нормативно-правове середовище фінансового сектору в Україні може змінюватися з часом, тож фінансові компанії повинні постійно стежити за оновленнями в законодавстві та дотримуватися всіх вимог, що стосуються їх діяльності. Також вони підлягають регулярній перевірці та нагляду з боку відповідних регуляторів, зокрема Національного банку України та Комісії з регулювання ринків фінансових послуг.

Слід також відмітити, що в останній роки, саме Національний банк України та інші відповідні органи в Україні взяв на себе повноваження стосовно контролю небанківських фінансових інституцій. Основні засади нормативного регулювання діяльності фінансових компаній в Україні включають такі аспекти [22]:

1. Ліцензування і реєстрація: Фінансові компанії повинні отримувати ліцензії від Національного банку України або інших відповідних регуляторів в залежності від типу фінансової діяльності, яку вони здійснюють. Це включає

банківську діяльність, страхову діяльність, діяльність на фондовому ринку та інші види фінансової діяльності.

2. Капіталовкладення та обмеження: Нормативно-правові акти встановлюють вимоги до мінімального статутного капіталу, який фінансові компанії повинні мати, а також обмеження щодо видів операцій, які вони можуть здійснювати.

3. Вимоги до фінансової звітності: Фінансові компанії зобов'язані регулярно представляти фінансову звітність іншим регуляторам та Національному банку України, щоб забезпечити фінансову прозорість та дотримання встановлених норм.

4. Антибланкінгові та антикорупційні вимоги: Фінансові компанії підлягають антибланкінговим і антикорупційним вимогам, які спрямовані на запобігання використанню фінансових інструментів для незаконної виведення грошей та інших злочинних діяльностей.

5. Захист прав споживачів: Нормативно-правове регулювання передбачає заходи для захисту прав інвесторів та споживачів фінансових послуг, включаючи вимоги до доліг інформації, яку фінансові компанії повинні надавати своїм клієнтам.

6. Регулювання фінансових ринків: Фінансові ринки в Україні підлягають регулюванню, що включає в себе встановлення правил та норм для фондових бірж, товарних ринків та інших фінансових установ.

7. Спеціальні вимоги для окремих секторів: Деякі фінансові сектори, такі як страхування та пенсійні фонди, можуть підлягати спеціальним нормативним вимогам та регулюванню [22].

Ці нормативно-правові акти спрямовані на забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи України, а також захисту інтересів інвесторів та споживачів фінансових послуг. Вони підлягають постійному оновленню та адаптації до змін в економічних умовах та міжнародних стандартах.

Окрім цього відзначимо, що вітчизняні фінансові компанії в нашій державі мають дотримуватися прозорості та розкриття інформації у відповідності до

чинного законодавства. Основні аспекти розкриття інформації фінансовими компаніями включають наступні елементи, які подані на наступному Рис. 1.6.:

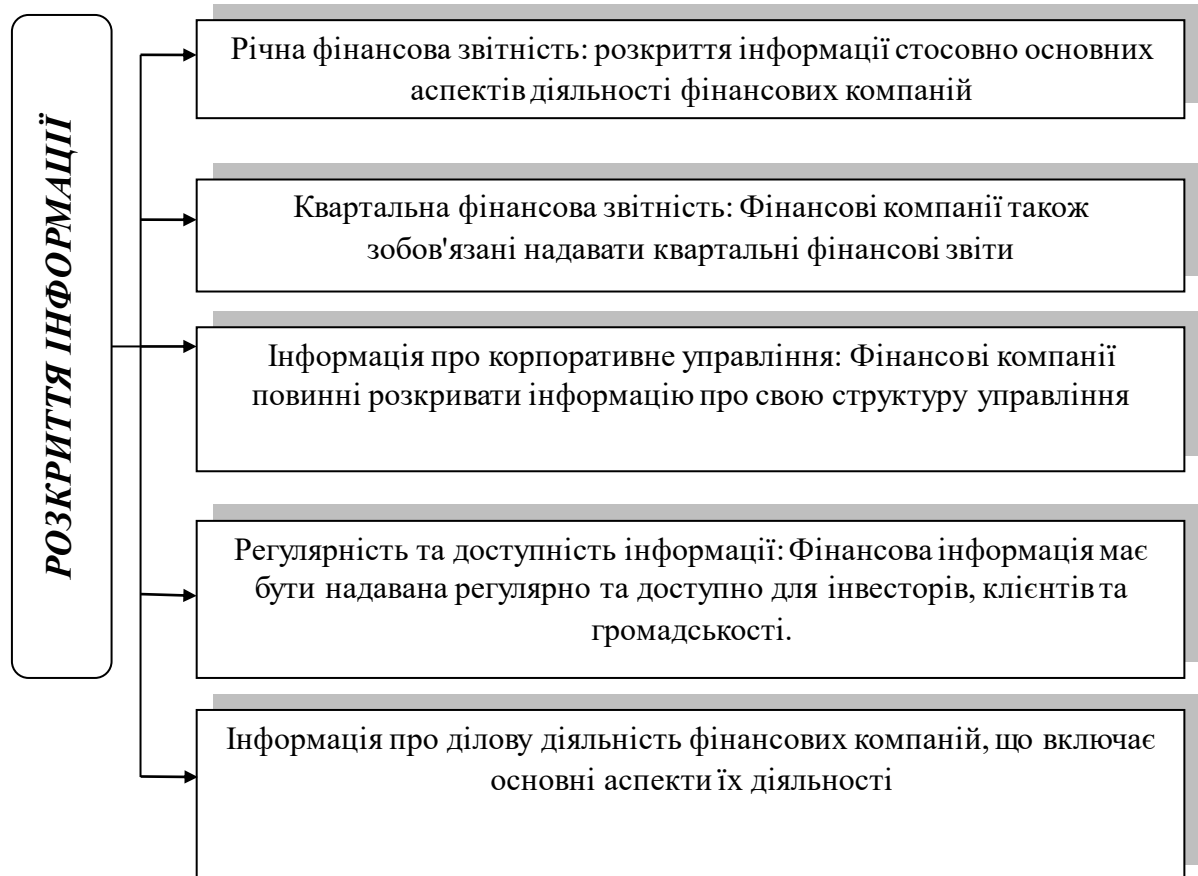

Рисунок 1.6. – Розкриття інформації фінансовими компаніями в Україні

Джерело: складено автором на основі [22-23]

Більше детально розглянемо основні вимоги до розкриття інформації фінансовими компаніями в нашій державі:

1. Річна фінансова звітність: Фінансові компанії повинні регулярно публікувати річні фінансові звіти, які містять інформацію про їхню фінансову стійкість, прибуток, заборгованості та інші важливі фінансові показники. Ця інформація має бути опублікована на офіційних веб-сайтах компаній та може підлягати аудиту.

2. Квартальна фінансова звітність: Фінансові компанії також зобов'язані надавати квартальні фінансові звіти, які надають оновлену інформацію про їхню

фінансову діяльність протягом року. Ця інформація допомагає інвесторам та громадськості відстежувати зміни у фінансовому стані компаній.

3. Інформація про ділову діяльність: Фінансові компанії повинні надавати інформацію про свою ділову діяльність, включаючи види фінансових послуг, які вони надають, ринки, на яких вони працюють, та ризики, пов'язані з їхньою діяльністю.

4. Інформація про корпоративне управління: Фінансові компанії повинні розкривати інформацію про свою структуру управління, включаючи імена та кваліфікацію керівників компанії, а також інформацію про корпоративні структури та участь акціонерів.

5. Регулярність та доступність інформації: Фінансова інформація має бути надавана регулярно та доступно для інвесторів, клієнтів та громадськості. Фінансові компанії також повинні забезпечувати доступ до важливої інформації через свої веб-сайти та інші канали комунікації.

6. Дотримання міжнародних стандартів: У багатьох випадках, фінансові компанії повинні дотримуватися міжнародних стандартів фінансової звітності та аудиту, таких як МСФЗ (Міжнародні стандарти фінансової звітності) та МСА (Міжнародні стандарти аудиту).

7. Інші обов'язки відповідно до законодавства: Фінансові компанії повинні дотримуватися інших вимог, які передбачені законодавством України щодо розкриття інформації та фінансової звітності [22].

Окрім того, слід відмітити і існування «Положення про порядок розкриття інформації небанківськими фінансовими установами». Він є важливим документом, який визначає правила та норми для прозорості діяльності таких установ. Основні аспекти цього положення включають:

1. Об'єкти розкриття інформації: Положення визначає, які небанківські фінансові установи підлягають вимогам щодо розкриття інформації. Це можуть бути страхові компанії, кредитні установи, пенсійні фонди, лізингові компанії та інші фінансові інституції, що не є банками.

2. Види інформації для розкриття: Положення деталізує, які види інформації мають розкриватися. Це може включати фінансові звіти, інформацію про власників значних пакетів акцій, внутрішні правила та процедури, інформацію про фінансовий стан установи та інші важливі аспекти їх діяльності.

3. Частота та порядок розкриття: Визначається, як часто і в якому форматі має здійснюватися розкриття інформації. Це може бути щорічно, щоквартально або при настанні певних подій.

4. Вимоги до прозорості та якості інформації: Положення встановлює стандарти щодо якості та надійності інформації, яка розкривається, забезпечуючи її актуальність, об'єктивність та зрозумілість для зацікавлених сторін.

5. Відповідальність за розкриття інформації: У положенні визначаються відповідальні особи або відділи в межах фінансової установи, які відповідають за збір, обробку та публікацію інформації.

6. Санкції за недотримання положень: Положення може також включати інформацію про штрафи та інші санкції, які застосовуються у випадку недотримання вимог щодо розкриття інформації [23].

Ці аспекти спрямовані на забезпечення високого рівня прозорості та довіри до фінансових установ на ринку, а також на захист інтересів інвесторів та клієнтів цих установ.

Дотримання цих вимог до розкриття інформації є важливим для забезпечення прозорості та довіри на фінансовому ринку України, а також для захисту інтересів інвесторів і клієнтів фінансових компаній. Відзначимо, що в Додатку В до роботи подано інформацію стосовно питомої ваги фінансових установ, які подавали звітність в обраному періоді.

Як висновок відзначимо, що досліджене нормативно-правове регулювання діяльності фінансових компаній забезпечує їх діяльність в межах встановлених правил та норм. Основними нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність фінансових компаній в Україні є Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», а також Закон України «Фінансові послуги та фінансові компанії».

Окремим аспектом, є питання розкриття інформації фінансовими компаніями (включаючи банківські та небанківські фінансові установи). Фінансові компанії в нашій державі мають дотримуватися прозорості та розкриття інформації згідно з вимогами законодавства. Основні аспекти розкриття інформації кредитними спілками включають публічну інформацію, подання звітності (включаючи річну та квартальну звітність), чіткі умови надання послуг у відповідності до чинного законодавства.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ТРЕНДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

2.1. Координати розвитку фінансових компаній в Україні на сучасному етапі

У 2022 році відбулися значні зміни в структурі ринку небанківських фінансових послуг. Перед початком повномасштабної війни з росією, на ринку з'явилися 25 нових фінансових установ, включаючи по одному ломбарду, страхові компанії і кредитній спілці, два лізингодавці та 20 фінансових компаній. Протягом року було зареєстровано лише одну нову фінансову компанію. Загалом, протягом року з ринку зникло більше 400 установ, переважно фінансових компаній, кредитних спілок та ломбардів, і це сталося за рішенням регулятора. Хоча загальна кількість установ зменшилася, це не вплинуло на обсяги активів. За 2022 рік спостерігалось зростання активів у всіх видів небанківських фінансових установ, за винятком кредитних спілок та ломбардів. Найбільше зростання активів відзначалось у фінансових компаніях.

Розвиток фінансового сектору України на сучасному етапі включає кілька ключових напрямків, які відображаються в документах і публікаціях Національного банку України та інших регуляторів. На жаль, офіційна Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року була припинена у 2023 році, однак з основних координат можна виокремити такі [33]:

- Підвищення ролі фінансового сектора в інвестиційних процесах та зростання його ефективності.
- Зміцнення конкурентоспроможності національних фінансових установ.

- Попередження зловживань у фінансовій сфері.
- Удосконалення нормативно-правової бази фінансового ринку.
- Розвиток різних сегментів фінансового ринку, включаючи грошовий, валютний, страховий, ринок цінних паперів та позикового капіталу.
- Захист прав споживачів фінансових послуг.
- Створення компенсаційних механізмів на ринках фінансових послуг.
- Впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та аудиту.
- Інтеграція українського фінансового ринку у міжнародний простір.

Новації у законодавстві також спрямовані на спрощення процедур для фінансових компаній, таких як процедура отримання ліцензії та скасування виключного виду діяльності для фінансових компаній та ломбардів, що дозволяє їм більш гнучко реагувати на потреби ринку

Крім того, важливим аспектом є міжнародне співробітництво та взаємодія з міжнародними фінансовими інституціями, що сприятиме запровадженню українського фінансового сектору до міжнародних стандартів надання фінансових послуг. Серед викликів, що стоять перед фінансовим сектором України, варто зазначити необхідність адаптації до швидко змінюваних умов глобальної економіки, що включає в себе розвиток нових технологій, реагування на економічні кризи та забезпечення стійкості фінансової системи в цілому.

На сучасному етапі розвитку фінансові компанії в Україні стикаються з рядом важливих викликів та можливостей. Ось деякі координати розвитку фінансових компаній в Україні на сучасному етапі (Рис. 2.1.):

На сучасному етапі розвитку фінансові компанії в Україні стикаються з рядом важливих викликів та можливостей. Ось деякі координати розвитку фінансових компаній в Україні на сучасному етапі:

Детальніше опишемо кожен із описаних вище векторів розвитку.

Рисунок 2.1 – Основні аспекти діяльності фінансових компаній в Україні

Джерело: розроблено автором за даними [24, с. 67]

1. Цифрова трансформація: Фінансові компанії активно впроваджують цифрові технології та інновації для полегшення доступу клієнтів до фінансових послуг. Це включає в себе мобільні додатки для банківських операцій, онлайн-платіжні системи та фінтех-послуги.

2. Регулювання та нагляд: Регулятори та наглядові органи в Україні посилюють нагляд за фінансовими компаніями з метою забезпечення фінансової стабільності та захисту прав споживачів. Відбувається активна робота щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання.

3. Ринок капіталу: Фондовий ринок України поступово розвивається, і фінансові компанії грають важливу роль у цьому процесі. Вони сприяють розміщенню цінних паперів та залученню інвесторів.

4. Альтернативні фінансові послуги: Розвиток фінтех-сектору сприяє появі альтернативних фінансових послуг, таких як платіжні системи, краудфандинг, пірінгове кредитування та інші інноваційні рішення.

5. Безпека та кіберзахист: Фінансові компанії активно займаються питаннями кібербезпеки та захисту від кіберзлочинності, оскільки це стає все важливішим аспектом фінансової діяльності.

6. Соціальна відповідальність: Зростає увага до соціальної відповідальності фінансових компаній. Вони активно залучаються до проєктів та ініціатив, спрямованих на підтримку громади та сталий розвиток [25-26].

Загалом, фінансові компанії в Україні працюють над забезпеченням доступу до фінансових послуг, вдосконаленням технологічних рішень та дотриманням норм регулювання, щоб сприяти економічному розвитку країни та підвищенню якості фінансових послуг для всіх громадян та підприємств.

Якщо детальніше досліджувати діяльність фінансових компаній, на території нашої держави, то ми будемо її аналізувати в ретроспективі за останні 6 років, щоб показати більш повну динаміку розвитку. Для початку, проаналізуємо динаміку кількості кредитних спілок в нашій державі в період 2017-2022 років. Її буде подано на наступному рисунку 2.2.

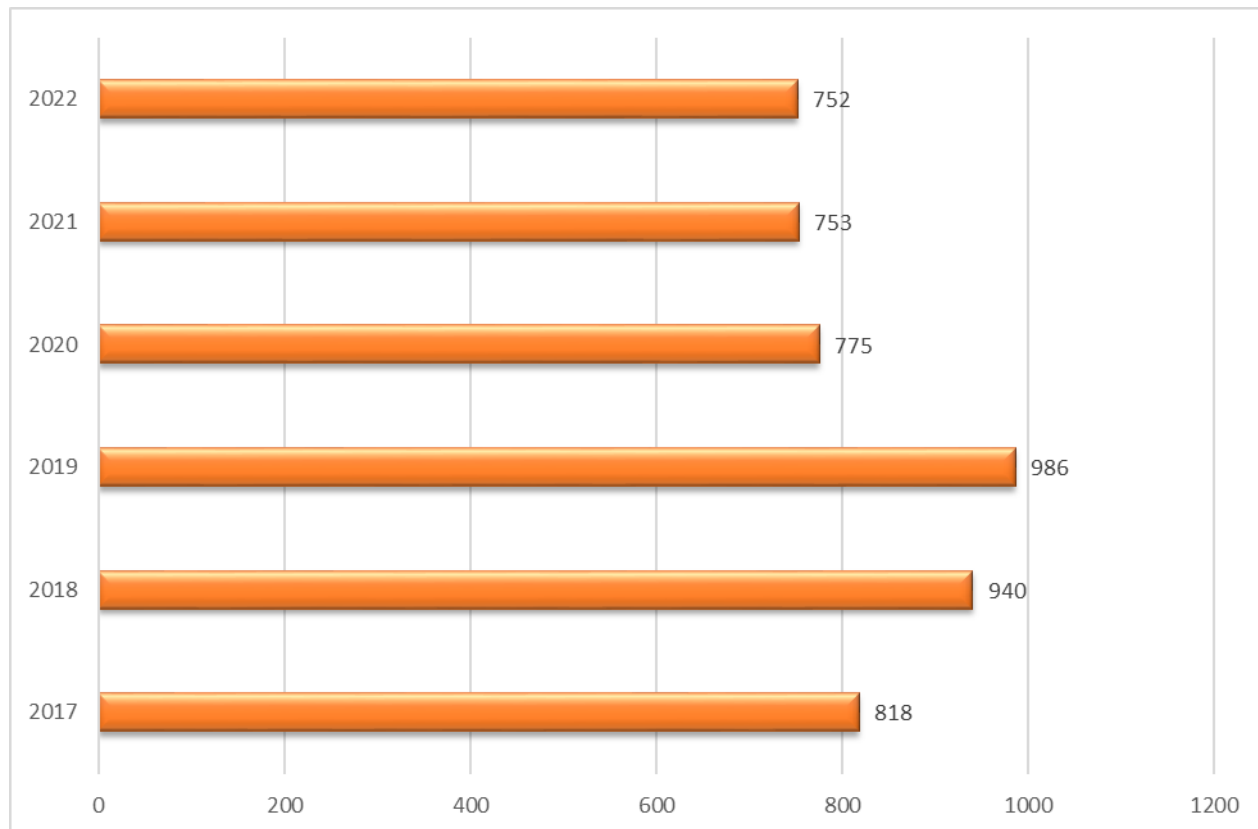

Рисунок 2.2 – Динаміка кількості фінансових компаній в Україні в період 2017-2022 років, од. [28]

З рисунку 2.2 спостерігається тенденція щодо зниження кількості фінансових компаній в нашій державі. В цілому за ці 6 років, кількість фінансових компаній зменшилася на 66 одиниць або на 8,7%. Загалом, зменшення кількості фінансових компаній аргументується, в першу чергу, бажанням державних регуляторів очистити сектор від фіктивних установ загалом і його складових частин зокрема.

Повне вторгнення росії в Україну призвело до значних труднощів для діяльності фінансових компаній, ломбардів та компаній, які надають послуги фінансового лізингу. Тільки ближче до кінця 2022 року більшість цих установ мали можливість відновити свою операційну діяльність і надати повні фінансові та регуляторні звіти.

Також, слід проаналізувати динаміку активів фінансових компаній за аналогічний період 2017-2022 рр. (Рис. 2.3.)

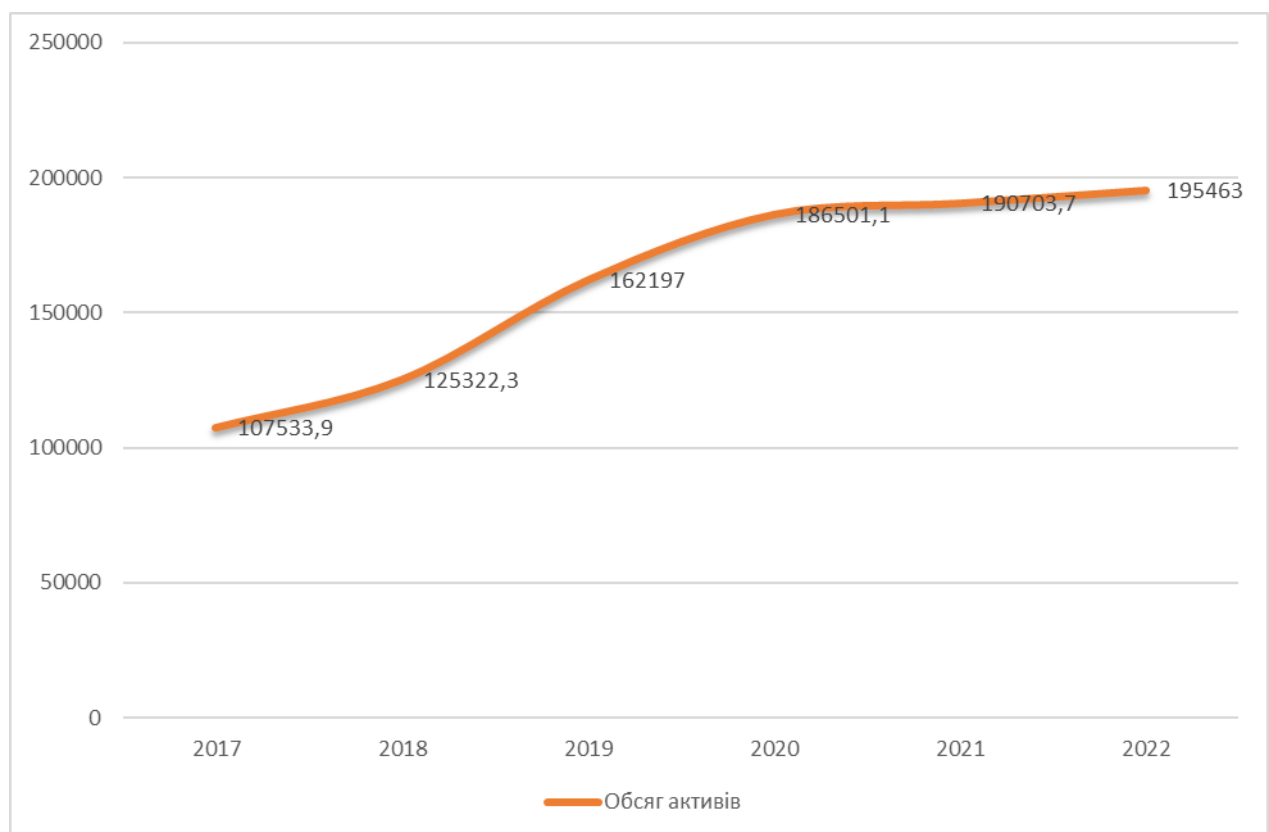

Рисунок 2.3 – Динаміка активів фінансових компаній в Україні в період 2017-2022 років, млрд. грн.

Джерело: розроблено автором за даними [28]

Як видно з рисунку 2.3, протягом 2022 року обсяги активів фінансових компаній трохи збільшилися, незважаючи на вихід з ринку значної кількості установ. Однак обсяги наданих фінансових послуг значно скоротилися, впливаючи на них зниження попиту. У першій половині 2022 року обсяги кредитування фінансовими компаніями та ломбардами, операції факторингу, фінансового лізингу та гарантій зменшилися в кілька разів, а за деякими фінансовими послугами майже повністю припинилися. Кредитування населення практично зупинилося. Більш детальну структуру активів фінансового сектору та кількість надавачів фінансових послуг подано в Додатку А та Додатку Б до роботи.

З рисунку 2.3 можна зробити відповідні висновки, що протягом досліджуваного періоду обсяги активів фінансових компаній мали загальну тенденцію до зростання. В цілому за досліджувані 6 років, обсяг активів фінансових компаній зріс на 87929,1 млн. грн. або на 81,76%. Якщо досліджувати структуру активів, то основна стаття в них – це кредити, які надають фінансові компанії.

Також, проаналізуємо динаміку надаваних послуг фінансовими компаніями в період 2019-2022 рр. (Рис. 2.4)

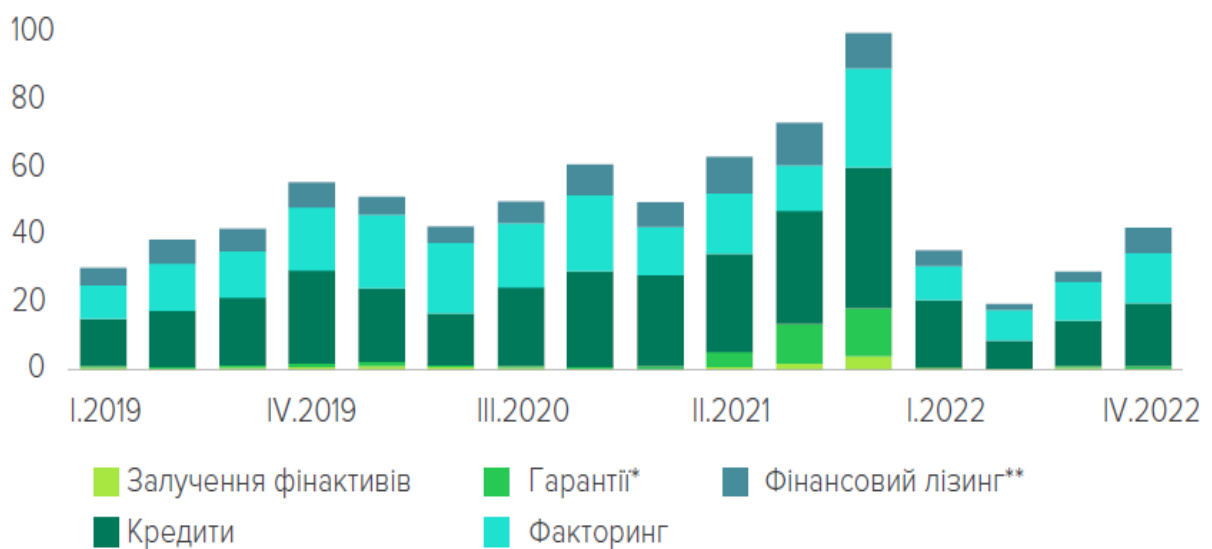

Рисунок 2.4 – Обсяги наданих фінансових послуг фінансовими компаніями та лізингодавцями за видами послуг (за квартал), млрд. грн.

Джерело: розроблено автором за даними [28]

У другій половині 2022 року були певні ознаки відновлення ринку, які тривали до кінця року. Обсяги всіх фінансових послуг трохи зросли, але залишалися значно нижчими, ніж перед війною. Ситуація з кредитуванням населення та бізнесу покращилася. Відзначалося також збільшення операцій з надання гарантій, яких майже не було в перших двох кварталах року. Обсяги нових факторингових операцій також зросли. Обсяги послуг фінансового лізингу також збільшилися. У 2022 році лізингові угоди переважно укладалися на придбання вантажних і легкових автомобілів та сільськогосподарської техніки.

Окрім цього, проаналізуємо динаміку фінансового результату та прибутковості фінансових компаній (Рис. 2.5.)

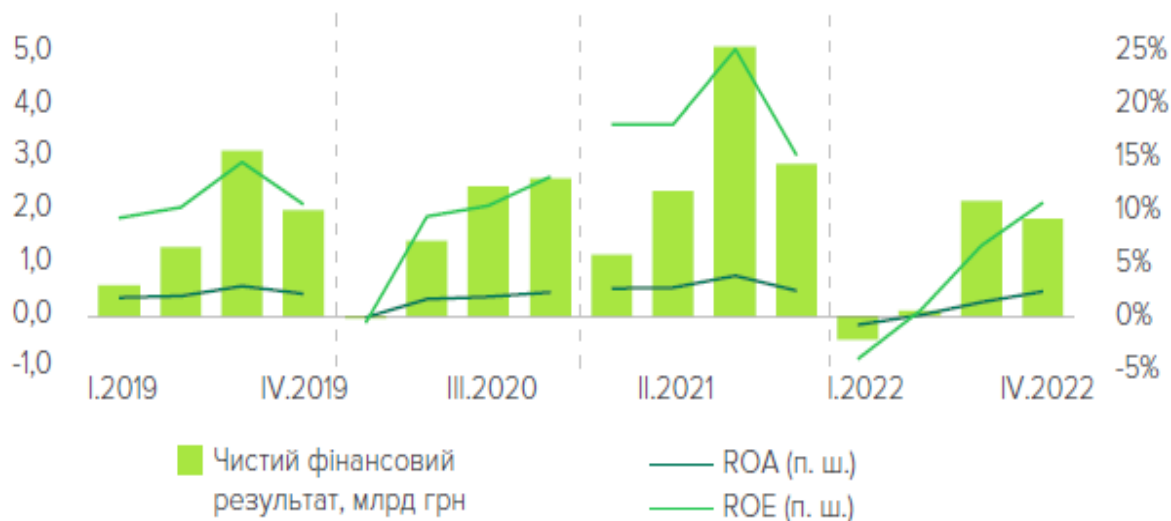

Рисунок 2.5 – Фінансовий результат (наростаючим підсумком) та показники рентабельності фінансових компаній

Джерело: розроблено автором за даними [28]

З рисунку 2.5 видно, що незважаючи на повільне відновлення, за 2022 рік фінансові компанії у цілому були прибутковими, за виключенням тільки 1-го кварталу 2022 року. Якщо в цілому аналізувати 2019-2022 роки, то це був єдиний період, коли фінансові компанії були збитковими. В усі ж інші періоди, мало місце

формування позитивного фінансового результату цим видом небанківських фінансових установ.

Як висновок слід відзначити, що в умовах військового стану завжди створюють складні виклики для фінансових компаній, і Україна не є винятком. Проте, не дивлячись на негативний вплив війни на економічну стабільність та фінансову систему країни, існують позитивні аспекти, які впливають на координати розвитку фінансових компаній в Україні.

В першу чергу, фінансові компанії в Україні навчилися адаптуватися до непередбачуваних умов. Вони розвивають інноваційні фінансові продукти та послуги, щоб задовольнити потреби клієнтів в умовах високого ризику та нестабільності. Здійснений аналіз показав, що навіть в умовах війни, активи фінансових компаній та їх кількість зберегли позитивну динаміку, а найбільше постраждала динаміка надаваних послуг ними протягом 2022 року.

Окрім цього, війна також стимулює попит на фінансові послуги, пов'язані з забезпеченням безпеки та інвестиційною стратегією. Інвестори та бізнеси шукають способи збереження та збільшення свого капіталу в умовах військового конфлікту, що може стати стимулом для розвитку фінансових компаній. Фінансові компанії в Україні навчилися адаптуватися до непередбачуваних умов. Вони розвивають інноваційні фінансові продукти та послуги, щоб задовольнити потреби клієнтів в умовах високого ризику та нестабільності.

2.2. Конкурентна позиція фінансових компаній на різних сегментах вітчизняного фінансового ринку

Конкурентна позиція фінансових компаній на різних сегментах вітчизняного фінансового ринку може значно варіюватися в залежності від типу фінансової установи, регіону та факторів, таких як розмір та репутація компанії, а також специфічні ринкові умови. Важливо враховувати, що конкурентна позиція

фінансових компаній може змінюватися з часом, і вона може бути різною для різних субсегментів ринку. Також слід враховувати, що регулювання та законодавство можуть впливати на конкуренцію на фінансовому ринку в цілому.

Перш за все, нам необхідно проаналізувати динаміку та структуру надаваних послуг фінансовими компаніями за період 2018-2022 рр. Виділення такої динаміки дозволить визначити основні аспекти та елементи надаваних послуг (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1 – Динаміка надаваних послуг фінансовими компаніями в період 2018-2022 рр.

Опис послуг, млн. грн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абс. відхилення
Обсяг наданих фінансових послуг фінансовими компаніями, за звітний період, із них:	120014,5	148124,2	211145,6	291268,4	283264,2	163249,7
залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення	50,5	1882,6	2014,5	3835,1	124,3	73,8
надання гарантій	9474,9	2433,3	11134,2	14262,8	749,6	-8725,3
надання коштів у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту	51909,1	79176,2	20074,2	42 037,9	18 809,6	-33099,5
надання послуг із факторингу	48105	56469,4	14032,1	29 357,2	15 056,3	-33048,7
надання послуг із фінансового лізингу (вартість укладених договорів)	673,8	1596,9	1600,2	229,2	46,4	-627,4
Управління майном для фінансування об'єктів будівництва	9542,5	6211,5	-	-	-	-9542,5
торгівля валютними цінностями	-	-	50145,2	59 006,0	97 967,5	97 967,5
переказ коштів	-	-	112145,2	142540,2	150510,4	150510,4

Джерело: розроблено автором за даними [28]

Як видно з даних в таблиці 2.1, протягом досліджуваного періоду відбувалося зростання обсягу надаваних послуг фінансовими компаніями в період 2018-2022 рр. на 163,2 млрд. грн. Це зростання в першу чергу викликано тим фактором, що фінансові компанії почали включати в перелік власних послуг торгівлю валютними цінностями та переказом коштів. Саме на ці 2 елементи припадає найбільша питома вага обсягу надаваних послуг фінансовими компаніями. Щодо елементів, які мали негативну тенденцію в розрізі 2018-2022 років, то це були послуги з надання кредитів, факторингу та надання послуг з фінансово лізингу.

Тепер, детальніше розглянемо кожен із описаних вище послуг, які надаються фінансовими компаніями на вітчизняному фінансовому ринку. І розпочнемо ми із однієї із найбільш популярних послуг, яка надається фінансовими компаніями - кредитування. В цілому відзначимо, що незважаючи на загальне зменшення обсягу наданих кредитів, ця послуга залишається вкрай популярною, особливо в розрізі надання споживчих кредитів на невеликі суми. В таблиці 2.2 буде описано основні аспекти надання коштів у позику на основі фінансового кредиту.

Таблиця 2.2 – Динаміка наданих коштів у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту, фінансовими компаніями в період 2018-2022 рр.

	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Кількість укладених договорів із надання коштів у позику	8 287 511	12 499 882	5 712 321	3 918 455	1 589 723
Суми укладених договорів із надання коштів у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту, в т.ч.	51 909,05	79 176, 2	67 156,4	42 037,9	18 809,6

Продовження таблиці 2.2

- юридичні особи	22597,2	35 100,2	32 112,4	23 015,5	8 567,7
- ФОПи	169,5	326,5	157,3	276,3	89,9
- фізичні особи	29142,34	43749,46	34 886,7	18 746,1	11 591,4

Джерело: розроблено автором за даними [28]

З даних в таблиці 2.2 видно, що протягом досліджуваного періоду, обсяг наданих кредитів фінансовими компаніями мав загальну тенденцію до зменшення. За досліджуваний період, особливо зменшилась кількість укладених договорів 6697,7 тис. одиниць, в той час як їх обсяг зменшився на 33099,45 млн. грн.

Також, проаналізуємо заборгованість за виданими кредитами, адже ця динаміка дає змогу визначити ефективність забезпечення виданих кредитів фінансових компаній. Аналогічно, цю статистичну лінійку буде подано за період 2018-2022 років на наступному рисунку 2.6.

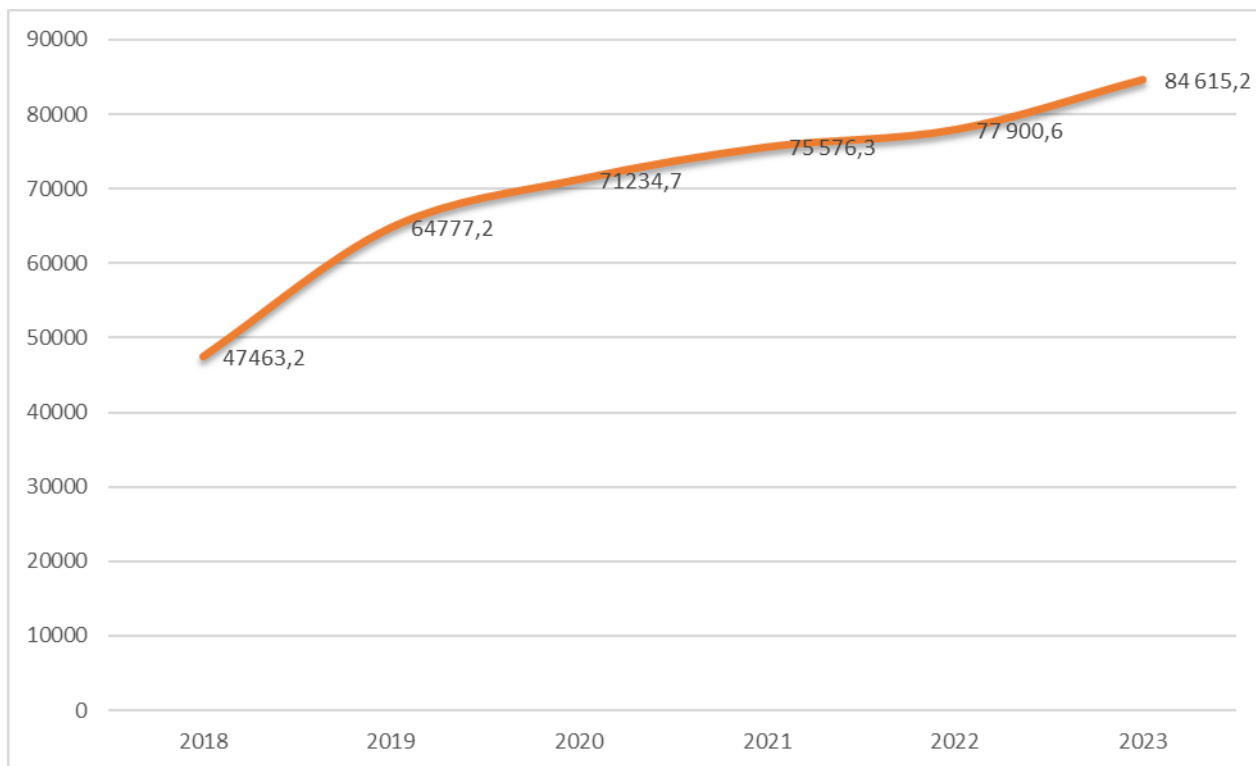

Рисунок 2.6 – Заборгованість за виданими кредитами фінансових компаній в Україні в період 2018-2022 років, млн. грн.

Джерело: розроблено автором за даними [28]

Як видно з рисунку 2.6, протягом досліджуваного періоду, незважаючи на значне зменшення обсягу наданих кредитів протягом періоду 2018-2022 років, заборгованість за виданими кредитами фінансових компаній мала тенденцію до зростання: за період 37152 млн. грн. Такі тренди в першу чергу мають негативний характер, оскільки доводять тезу про незабезпеченість кредитів, які надані фінансовими компаніями. Саме тому, враховуючи поточну ситуацію, та відновлення фінансових можливостей громадян України, фінансовим компаніям слід звернути значну увагу на цей фактор, задля забезпечення власної фінансової стабільності та ліквідності в цілому.

Аналогічно, слід проаналізувати динаміку наданих послуг фінансовими компаніями із факторингу протягом аналогічного періоду 2018-2022 рр.(табл. 2.3.)

Таблиця 2.3 – Динаміка наданих послуг факторингу фінансовими компаніями в період 2018-2022 рр.

	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Кількість укладених договорів із надання факторингу	7644	8031	5411	3 805	3 288
Суми укладених договорів із надання послуг факторингу	20015,7	18730,7	20114,5	29 357,2	10 146,0

Джерело: розроблено автором за даними [28]

З даних в таблиці 2.3 видно, що протягом досліджуваного періоду, мали загальну тенденцію до зменшення, як кількість укладених договорів із надання послуг факторингу фінансовими компаніями, так і обсяг укладених договорів. В цілому, кількість укладених договорів зменшилась майже вдвічі, або на 4356 од., а обсяг укладених контрактів зменшився також вдвічі, або на 9869,7 млн. грн. Аналогічно, слід проаналізувати заборгованість за операціями факторингу в Україні

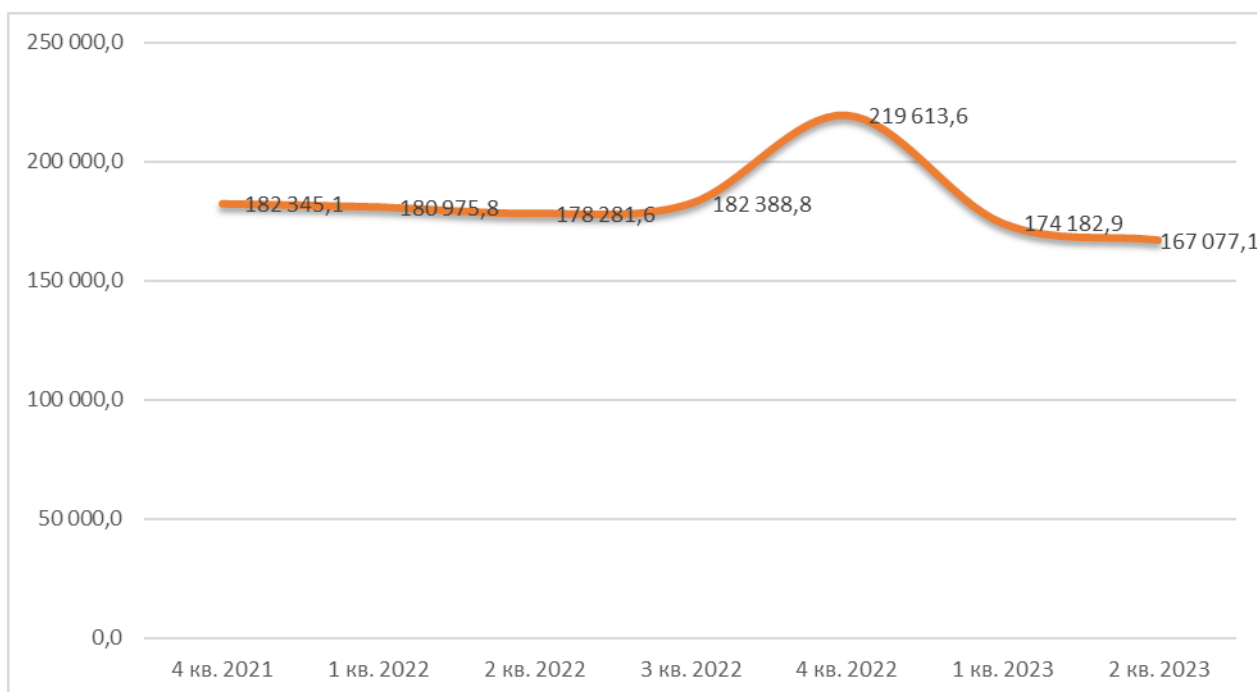

Рисунок 2.7. – Заборгованість за операціями факторингу в Україні в період 2018-2022 років, млн. грн.

Джерело: розроблено автором за даними [28]

З даного рисунку 2.7 видно, що обсяг заборгованості за операціями факторингу в нашій державі мав незначну тенденцію до зменшення, проте все ще залишався набагато більшим, ніж за обсяг надаваних послуг протягом досліджуваного періоду. Також, проаналізуємо динаміку наданих послуг із фінансового лізингу, протягом останніх 3 років. Цю динаміку буде подано в наступній таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Динаміка наданих послуг із фінансового лізингу фінансовими компаніями в Україні в період 2018-2022 рр.

	IV квартал 2021	I квартал 2022	II квартал 2022	III квартал 2022	IV квартал 2022	I квартал 2023	II квартал 2023
Кількість договорів фінансового лізингу	26 706	25 914	24 432	23 133	21 181	19 924	19 691
укладених фінансовими компаніями	2 939	2 981	2 949	2 908	2 887	2 920	2 967

Продовження таблиці 2.4

<i>укладених юридичними особами-лізингодавцями, в т.ч.</i>	23 767	22 933	21 483	20 225	18 294	17 004	16 724
юридичні особи	18 746	17 790	16 595	15 583	14 007	13 377	12 384
ФОПи	-	829	756	684	608	568	546
фізичні особи	7 960	7 295	7 081	6 866	6 566	5 979	6 761
Вартість договорів фінансового лізингу, в т. ч.:	48 768,4	48 385,2	46 031,5	47 134,2	43 883,8	42 648,8	43 540,8
<i>укладених фінансовими компаніями</i>	2 761,7	2 742,3	2 724,2	2 620,8	2 491,9	2 464,8	2 466,1
<i>укладених юридичними особами-лізингодавцями</i>	46 006,7	45 642,9	43 307,4	44 513,3	41 391,9	40 184,0	41 074,7

Джерело: розроблено автором за даними [28]

З даних в таблиці 2.4 можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду кількість укладених договорів за послугами фінансового лізингу мали тенденцію до зменшення (-7015 одиниць), в той час як обсяг укладених контрактів, мали відносно стійку тенденцію, і зменшився всього на 5227,6 млн. грн.

В цілому відзначимо, що в останні роки, популярність певних послуг, які надаються фінансовими компаніями, мала тенденцію до зменшення, і така ситуація є нормальною, враховуючи сучасні умови військового стану.

Під час війни в нашій державі відбулося зменшення фінансової стабільності населення та його купівельної спроможності. Військовий конфлікт спричинює загальну економічну нестабільність в країні. Невизначеність та ризики, пов'язані зі змінами в політичних та економічних умовах, можуть змусити підприємства бути більш обережними щодо нових фінансових зобов'язань. Це може призвести до відтермінування або відмови від розгляду кредитування та фінансового лізингу як засобів фінансування.

Окремим фактором є валютні ризики, які стають більш важливими під час війни. Зміни валютного курсу можуть суттєво вплинути на вартість кредитів та фінансового лізингу, особливо якщо лізинговий об'єкт або платежі проводяться в іноземній валюті. Військовий конфлікт може спричинити значні коливання на валютному ринку, і це може викликати схильність фізичних та юридичних осіб відмовлятися від кредитів або фінансового лізингу, і відповідно шукати альтернативні способи фінансування з мінімізацією валютних ризиків.

2.3. Оцінка впливу фінансових компаній на рівень фінансової інклюзії в Україні

Оцінка впливу фінансових компаній на рівень фінансової інклюзії в Україні є складним завданням, яке включає в себе багато різних аспектів і факторів. Фінансові компанії можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на фінансову інклюзію, і важливо розглядати це питання з урахуванням всіх цих аспектів. Ось деякі ключові пункти для оцінки впливу фінансових компаній на фінансову інклюзію в Україні:

1. **Доступність фінансових послуг:** Фінансові компанії мають забезпечувати доступність різних фінансових послуг для широкого кола населення, включаючи малозабезпечених та віддалені групи. Оцінка включає аналіз того, як фінансові компанії працюють над зменшенням бар'єрів доступу до банківських рахунків, кредитів, страхових послуг та інших фінансових продуктів.

2. **Ціноутворення і вартість фінансових послуг:** Важливо оцінювати, наскільки фінансові компанії пропонують доступні та адекватні за ціною фінансові продукти. Високі відсоткові ставки, плати та інші витрати можуть становити бар'єр для малозабезпечених груп і заважати їм використовувати фінансові послуги.

3. Фінансова освіта: Фінансові компанії можуть і повинні грати роль у підвищенні фінансової грамотності населення. Це може сприяти зростанню рівня фінансової інклюзії, оскільки освічені споживачі здатні краще користуватися фінансовими послугами.

4. Технологічні інновації: Фінансові компанії можуть використовувати сучасні технології, такі як мобільні додатки та електронні гроші, для полегшення доступу до фінансових послуг, особливо для населення, яке живе в сільській місцевості або віддалених регіонах.

5. Регулювання та нагляд: Важливо оцінювати, наскільки ефективним є регулювання фінансових компаній для забезпечення їхньої відповідності вимогам щодо фінансової інклюзії та захисту прав споживачів.

6. Співробітництво з урядом та громадським сектором: Фінансові компанії можуть співпрацювати з урядом та неприбутковими організаціями для реалізації програм і проектів, спрямованих на підвищення рівня фінансової інклюзії та грамотності населення.

7. Моніторинг та оцінка результатів: Для ефективного впливу фінансових компаній на фінансову інклюзію, важливо постійно моніторити та оцінювати результати їхніх заходів та програм [29-30].

Також, проаналізуємо динаміку споживчого кредитування зі сторони фінансових компаній. Даний вид небанківських фінансових установ також є доволі популярним в нашій державі і вони складають значну частину ринку споживчого кредитування (Рисунок 2.8.).

З графіку 2.8 можна помітити, що існує відмінний тренд у зменшенні обсягу споживчого кредитування, яке надають фінансові компанії протягом всього періоду дослідження. Якщо порівнювати дані за 2022 та 2018 роки, то можна побачити, що обсяг виданих споживчих кредитів зменшився на 17,551 мільйонів гривень, або приблизно в 3 рази. В цілому, цей тренд також пов'язаний із загальним зменшенням кількості фінансових компаній в Україні, яка скоротилася з 940 у 2018 році до 760 у 2022 році. Проте, слід зазначити, що цей загальний тренд

у зменшенні обсягу наданих споживчих кредитів у 2022 році також може бути пов'язаний із військовою агресією росії.

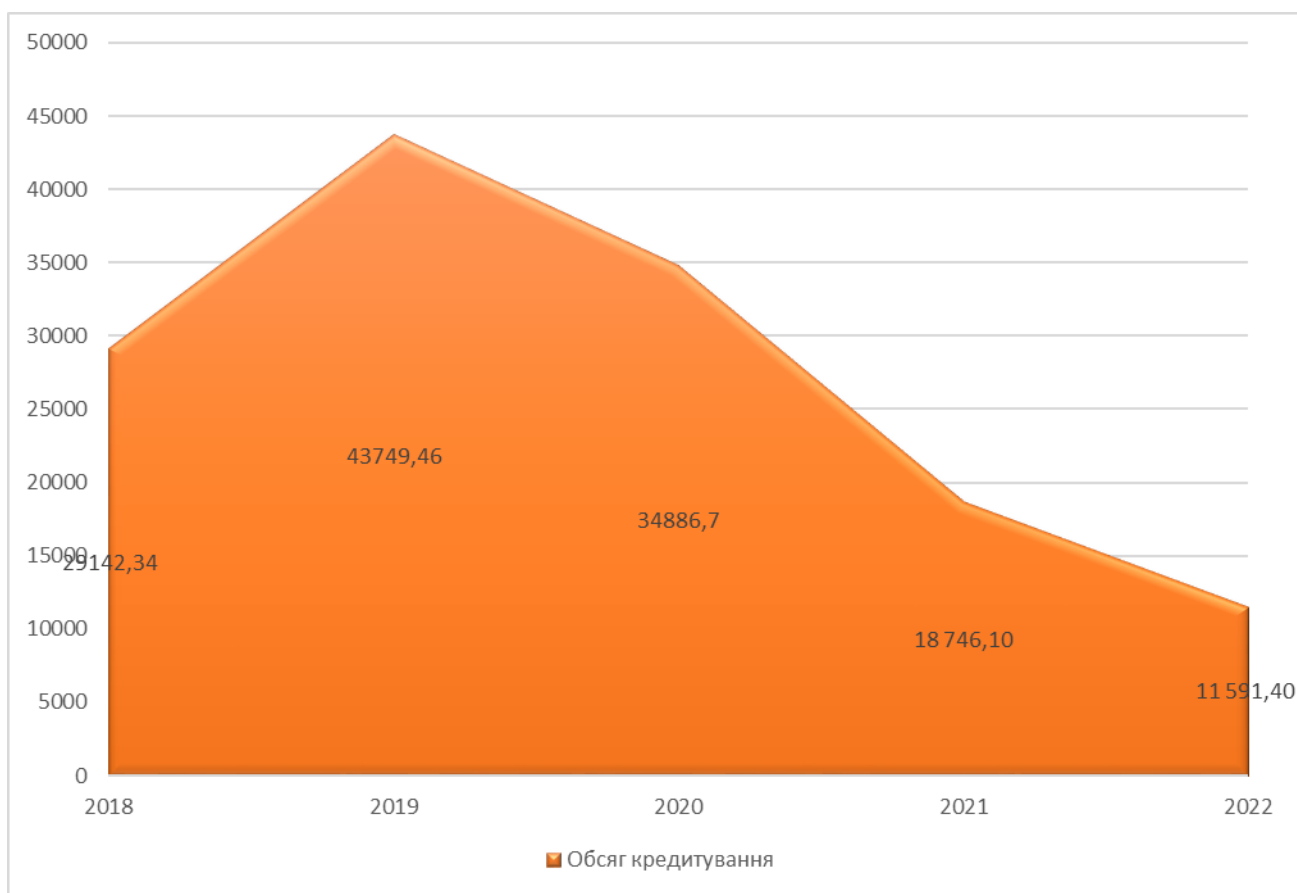

Рисунок 2.8 – Динаміка споживчих кредитів наданих фінансовими компаніями в Україні в 2018-2022 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено автором за даними [28]

Окремим аспектом надання мікрокредитів фінансовими компаніями є відсоткова ставка на споживчі кредити, яка є вкрай високою. Так, ставка на споживчі кредити, що надаються фінансовими компаніями, рухаються в діапазоні від 2% до 5% на день (або від 730% до 1825% річних), що є дуже високими. Згідно з концепцією Національного банку щодо відповідального кредитування, передбачається встановлення обмеження загальних витрат за споживчим кредитом у розмірі 0,8% від загальної суми виданого кредиту на кожен день використання кредиту.

Під час аналізу вартості різних кредитних карток і кредитів у готівковій формі, розпочинаючи з найдешевших і закінчуючи найдорожчими, а також продуктів, які пропонують провідні фінансові компанії, спеціалізуючись на споживчому кредитуванні, ми відзначаємо значну різницю в денній процентній ставці між фінансовими компаніями та банківськими установами.

На рисунку 2.9 наведено інформацію про динаміку процентних ставок для кредитів, наданих банками та фінансовими компаніями.

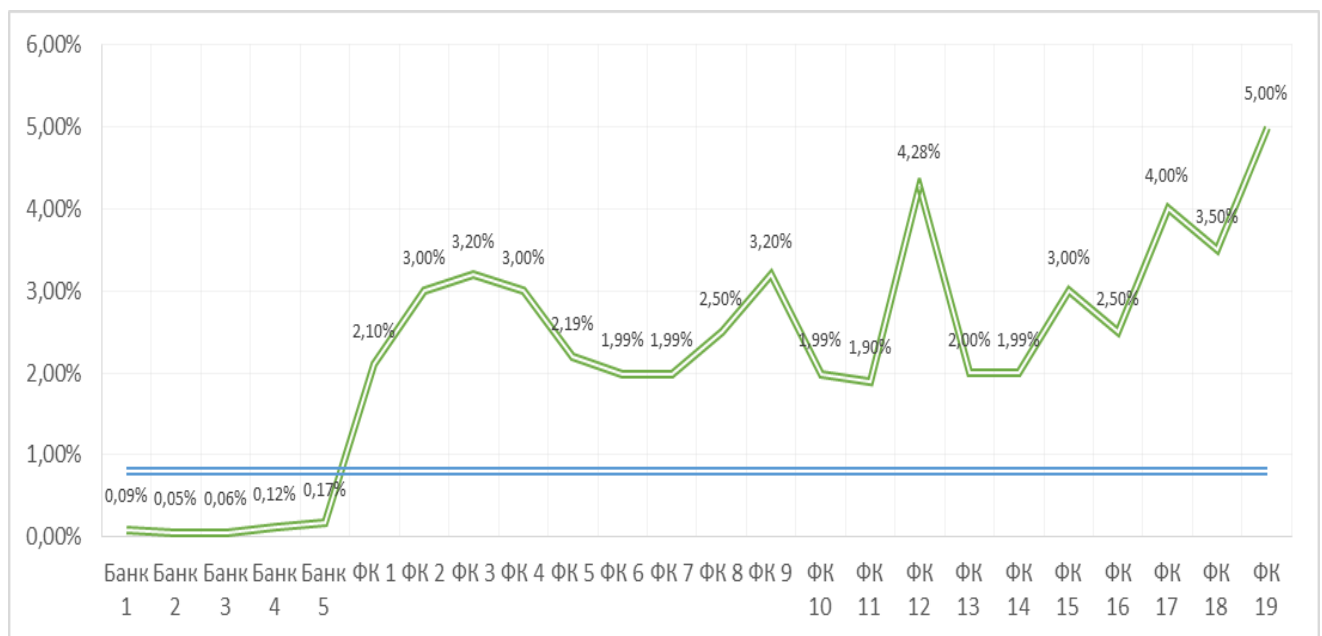

Рисунок 2.9 – Денна відсоткова ставка за кредитами банків і фінансових компаній

Джерело: розроблено автором за даними [28]

З аналізу, представленого на рисунку 2.9, видно значне перевищення процентних ставок за споживчими кредитами, які надаються фінансовими компаніями, над тими, що пропонуються банківськими установами, особливо якщо порівнювати середні значення. Очевидно, що рівень ризику в сегменті мікрокредитування фінансовими компаніями значно вищий, ніж у банківських установах. Це пояснюється тим, що фінансові компанії зазвичай спеціалізуються на обслуговуванні незахищених верств населення з низьким рівнем доходу, які мають обмежені можливості отримання кредиту в банківських установах.

У нинішній економічній ситуації, яка відзначається різними труднощами та перспективами, особливо важливим є розвиток фінансового сектору. Щоб активізувати приватні інвестиції, необхідно використовувати цілий ряд інституційних заходів, включаючи модернізацію законодавства, введення фінансових заохочень та гарантування прав інвесторів. Підвищення рівня фінансової грамотності населення має вирішальне значення в цьому процесі.

Компетентне управління особистими фінансами має значний вплив на різні сторони повсякденного життя сучасної людини. Оволодіння основними фінансовими знаннями і вміннями допомагає особам контролювати своє фінансове благополуччя та сприяє формуванню включного підходу до фінансів. Відсутність базових фінансових знань може обмежити здатність громадян до прийняття важливих економічних рішень, необхідних для забезпечення фінансової самостійності. Бути фінансово освіченим вважається важливою навичкою для споживачів, особливо в складних економічних реаліях сучасності. На рис. 2.10 подано інформацію стосовно рівня фінансової грамотності в Україні.

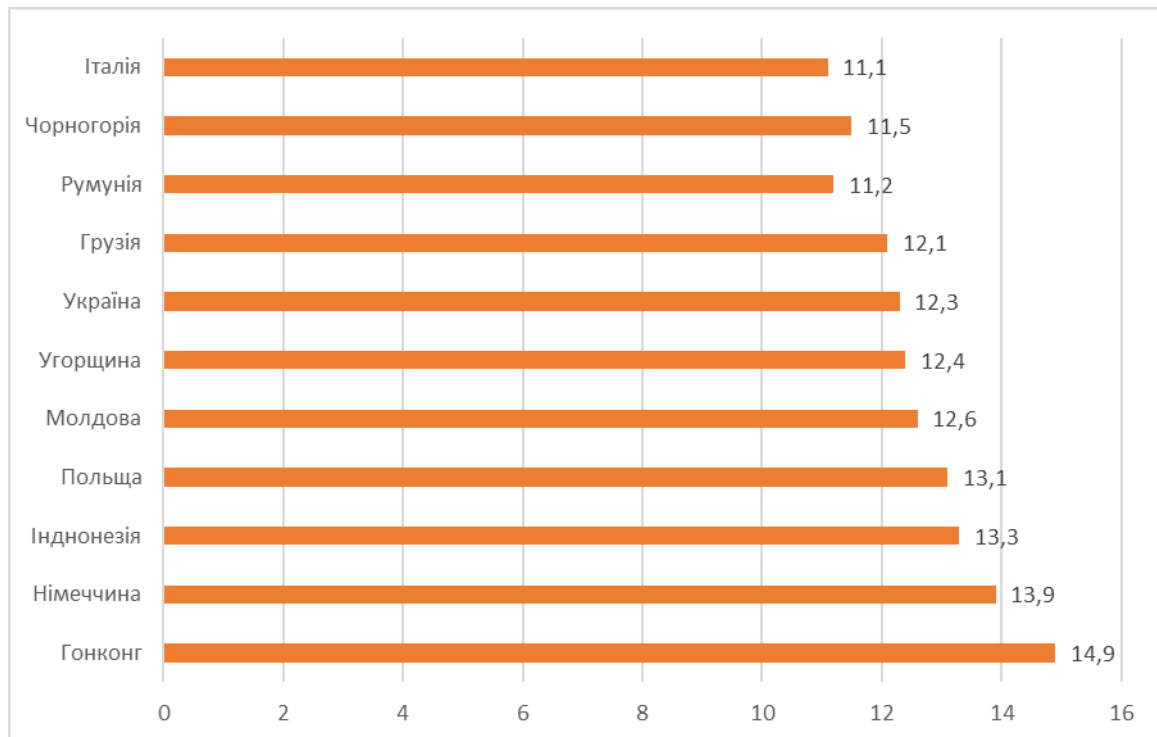

Рисунок 2.10 – Рейтинг фінансової грамотності в країнах Європи

Джерело: розроблено автором за даними [32]

З рисунку 2.10 видно, що Україна серед країн Європи та Світу має відносно невисокі показники фінансової грамотності. Гонконг має найвищий показник фінансової грамотності серед представлених країн з балом 14,9. Італія та Румунія мають найнижчі показники на діаграмі з балами відповідно 11,1 та 11,2. Німеччина і Польща знаходяться в середині списку з показниками 13,9 та 13,1 відповідно. Україна має показник трохи вище середнього на цій діаграмі з балом 12,3.

Ці дані можуть бути корисними для аналізу ефективності освітніх програм у країнах, для розробки стратегій підвищення рівня фінансової обізнаності громадян або для зіставлення економічних та соціальних показників різних держав у контексті фінансової грамотності.

Фінансові компанії в Україні відіграють важливу роль у підвищенні рівня фінансової грамотності серед населення. По-перше, вони можуть надавати доступ до освітніх ресурсів та консультацій з фінансової грамотності своїм клієнтам і громадськості загалом. Це може включати в себе вебінари, лекції, онлайн-курси та інші навчальні ініціативи, які спрямовані на поширення знань про управління грошима, інвестування та планування фінансів.

По-друге, фінансові компанії можуть активно сприяти популяризації фінансової грамотності через соціальні медіа, маркетингові кампанії та спонсорство освітніх заходів. Вони можуть створювати контент і ресурси, спрямовані на пояснення складних фінансових понять у доступній формі та відповідати на запитання громадськості, щоб підвищити рівень фінансової грамотності.

Загалом, фінансові компанії мають великий потенціал для активного сприяння підвищенню рівня фінансової грамотності в Україні, допомагаючи людям краще розуміти та керувати своїми фінансами, що може сприяти стабільності та економічному розвитку країни.

Фінансові компанії в Україні можуть відігравати важливу роль у підвищенні рівня фінансової грамотності населення через наступні дії та ініціативи, які подано на рисунку 2.11.

Загалом, фінансові компанії можуть відігравати активну роль у підвищенні рівня фінансової грамотності в Україні, сприяючи освіті та надаючи доступ до інформації та ресурсів, необхідних для ефективного управління фінансами громадян та значний вплив фінансових компаній на рівень фінансової інклюзії в Україні в цілому. Це допоможе розробити стратегії та політики, спрямовані на підвищення доступності та якості фінансових послуг для всіх без виключення верств населення.

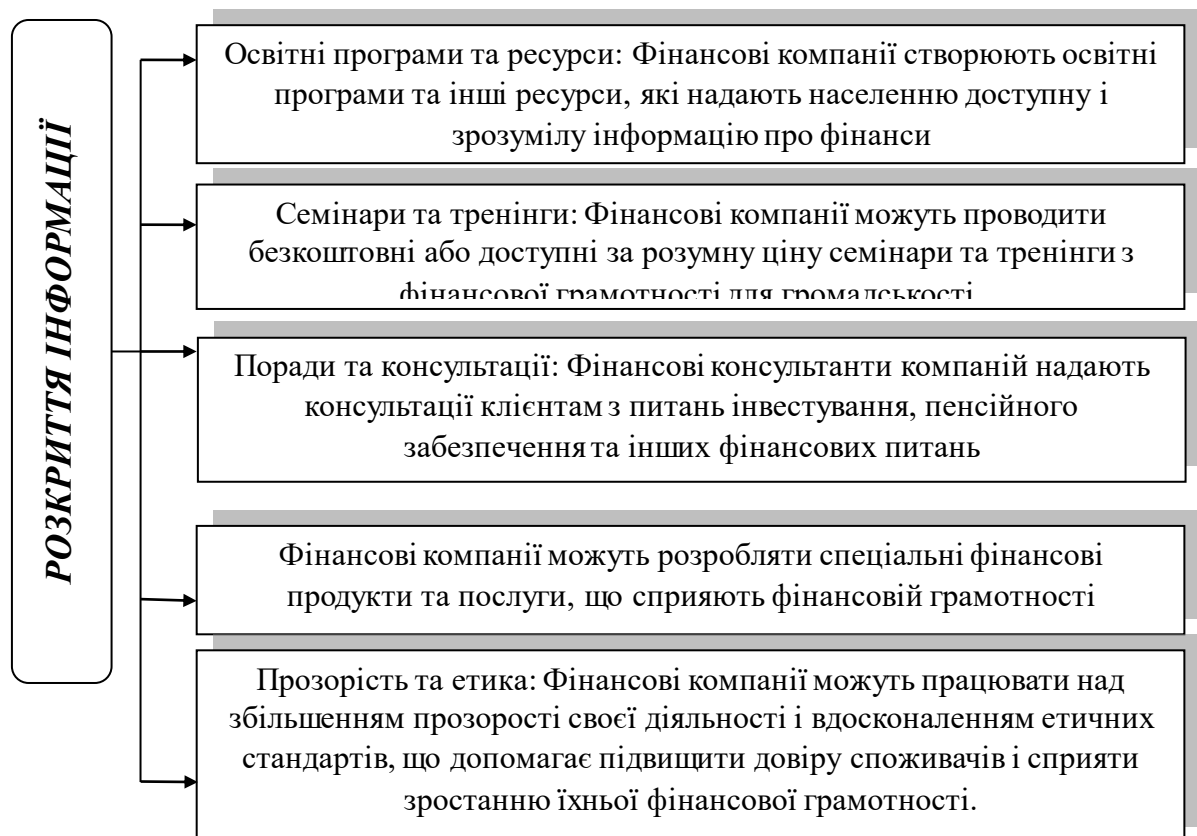

Рисунок 2.11 – Вплив фінансових компаній на розвиток фінансової грамотності в Україні

Джерело: складено автором на основі [31]

Оцінка впливу фінансових компаній на рівень фінансової інклюзії в Україні в цілому має на меті аналіз певних окремих аспектів, від доступності фінансових послуг до інноваційних підходів у цій сфері. Ось декілька ключових моментів для даного аналізу:

1. Розширення доступу до фінансових послуг

- банківські послуги: Традиційні банки відіграють важливу роль у забезпеченні базових фінансових послуг, таких як рахунки для зберігання коштів, платіжні системи та кредитування. Удосконалення цих послуг і забезпечення їх доступності для широких верств населення є ключовим для фінансової інклюзії.

- мікрофінансування: мікрофінансові інституції, які надають невеликі кредити фізичним особам та малому бізнесу, мають значний потенціал у підвищенні рівня фінансової інклюзії, особливо в сільській місцевості.

2. Інноваційні технології та фінтех

- цифровізація: Цифрові фінансові технології, такі як мобільні додатки для банкінгу та онлайн-платформи, дозволяють зробити фінансові послуги більш доступними, особливо для молодших та технічно освічених сегментів населення.

- платіжні системи: Розвиток платіжних систем, що дозволяють швидкі та безпечні транзакції, сприяє зростанню фінансової інклюзії, забезпечуючи ефективність та зручність в обігу коштів.

3. Регуляторна підтримка

- законодавче регулювання: Ефективне законодавче регулювання, що сприяє розвитку інновацій і одночасно забезпечує захист прав споживачів, є критично важливим для забезпечення фінансової інклюзії;

- фінансова освіта: Програми фінансової грамотності можуть значно підвищити рівень використання фінансових послуг серед населення, особливо в сегментах, що традиційно мають обмежений доступ до фінансових послуг. [32]

Як висновок слід відзначити, що нами було досліджено основні аспекти впливу фінансових компаній на рівень фінансової інклюзії в Україні, які на нашу думку, в Україні проявляються через мікрокредитування. Нами було досліджено, що внаслідок повноформатної війни, ініційованої росією проти України 24 лютого 2022 року, ринок мікрокредитів зазнав майже трьохкратного скорочення. До цього періоду він постійно збільшувався. У 2021 році фінансові компанії видавали кредити на загальну суму понад 65 мільярдів гривень. Проте основною проблемою даного ринку є те, що більшість громадян не вміють використовувати вірно мікрозайми, а тому переплачують за них колосальні суми, у випадку

неповернення. Порівняння рівня ставок кредитування банками та фінансовими компаніями дає нам чітко зрозуміти цю ситуацію, коли ставки для мікрозаймів складають від 730% до 1825% річних. Така ситуація є неприпустимою, і уже розробляється законопроект стосовно лімітування цих ставок на законодавчому рівні. Проте в цілому, саме фінансові компанії повинні мати позитивний вплив на розвиток фінансової грамотності та інклюзії в нашій державі .

Фінансові компанії мають вирішальний вплив на рівень фінансової інклюзії в Україні. Через інноваційні підходи, розширення доступу до фінансових послуг та ефективну взаємодію з регуляторними органами, вони можуть значно сприяти економічному зростанню та соціальному благополуччю країни.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

3.1. Удосконалення нормативно-правової бази з питань діяльності фінансових компаній в Україні

Фінансовий сектор України переживає період значних трансформацій, спричинених глобалізацією, технологічними інноваціями та політичними змінами. У цьому контексті, удосконалення нормативно-правової бази, що регулює діяльність фінансових компаній, стає ключовим аспектом для підтримки стабільності та розвитку фінансового ринку.

Сучасне законодавство України у сфері фінансових послуг має певні недоліки, зокрема, відсутність чіткості у регулюванні нових фінансових інструментів, таких як криптовалюта, а також недостатню відповідальність за порушення фінансових норм. Це створює проблеми не тільки для фінансових компаній, але й для інвесторів та споживачів.

Основними викликами для удосконалення нормативно-правової бази є необхідність адаптації до швидкого розвитку фінансових технологій, захисту прав споживачів та забезпечення прозорості і стабільності ринку. Наприклад, впровадження регулювань щодо криптовалют може відкрити нові можливості для інвесторів та сприяти розвитку інноваційних фінансових сервісів.

Удосконалення нормативно-правової бази у сфері діяльності фінансових компаній в Україні слідує кільком основним трендам, які відображають зусилля країни у сфері гармонізації своїх законів та регуляцій із міжнародними стандартами та вимогами.

Перший тренд - це зміцнення регуляторного нагляду. У контексті глобальних фінансових тенденцій та криз, що впливають на фінансові ринки, Україна зосереджується на підвищенні ефективності регулювання фінансового сектору. Це включає в себе впровадження більш суворих вимог до капіталізації, ліквідності, а також підвищення стандартів корпоративного управління та ризик-менеджменту в фінансових інституціях.

Другий тренд - це підвищення прозорості та підзвітності. Уряд та регуляторні органи акцентують на необхідності підвищення прозорості фінансових операцій та звітності, щоб забезпечити більшу довіру інвесторів та споживачів до фінансового сектору. Це також включає заходи щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансування корупційних схем.

Основним орієнтиром у проведенні Національним банком України реформ і створенні надійного регуляторного середовища для всіх учасників фінансового ринку є повноцінне впровадження Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також імплементація актів права ЄС.

В Європейському Союзі існує вдосконалена система надання фінансових послуг, зорієнтована на досягнення цілей і балансу. Це відображається в помірних процентних ставках та додаткових захистах для позичальників з боку уряду. На відміну від цього, в Україні переважно враховуються інтереси кредиторів, а фінансове лобі активно впливає на цю сферу.

Регуляторні аспекти захисту прав споживачів кредитних послуг в Європейському Союзі відіграють ключову роль у забезпеченні прозорості, справедливості та безпеки фінансових операцій. Основні елементи цих регуляцій включають:

1. Директива про споживче кредитування: Основний документ, який встановлює правила щодо кредитування споживачів у ЄС. Ця Директива гарантує, що споживачі отримують всю необхідну інформацію про кредитні угоди, включаючи відсоткові ставки, загальну суму кредиту, та інші витрати, щоб вони могли робити обіформовані рішення.

2. Стандартизація інформації: Забезпечення, що всі кредитні інституції використовують стандартизований формат для представлення ключової інформації, що дозволяє споживачам легко порівнювати умови різних кредитних пропозицій.

3. Право на відмову: Споживачі мають право відмовитися від кредитного договору протягом певного періоду (зазвичай 14 днів) без вказівки причини та без сплати штрафів.

4. Обмеження на рекламу кредитних продуктів: Строгі правила щодо реклами кредитних послуг, щоб уникнути шахрайських операцій та нечесних пропозицій.

5. Захист від надмірної заборгованості: Наголос на оцінці кредитоспроможності споживачів перед наданням кредиту, щоб запобігти ситуації, коли споживачі беруть на себе непосильні фінансові зобов'язання.

6. Регулювання діяльності колекторських агентств: Захист споживачів від неналежних методів стягнення боргів, включаючи залякування та неправомірний тиск.

7. Міжнародна співпраця та обмін даними: Співпраця між регуляторними органами різних країн ЄС для запобігання фінансовим шахрайствам та підвищення загальної безпеки кредитних операцій.

Країни з розвинутими економіками, які практикують мікрокредитування, запровадили ряд заходів контролю. Ці заходи включають строгі обмеження на процентні ставки, максимальний розмір кредитів, та заборону на мікрокредити для осіб без стабільного доходу, включаючи студентів, безробітних, і осіб молодше 18 років. Також передбачено вимоги щодо ретельної перевірки кредитоспроможності клієнтів та аналізу їх кредитної історії.

Ці регуляторні ініціативи мають на меті захист споживачів від фінансових ризиків і неплатоспроможності. За допомогою цих обмежень та детальної перевірки кредитоспроможності, створюється більш стабільна та відповідальна система мікрокредитування. Ці заходи врегульовані Директивою № 2008/48/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС.

Крім того, згідно із Статтею 4 цієї Директиви, будь-яка реклама, пов'язана з кредитними угодами та містить відсоткові ставки чи інші вартісні параметри, повинна надавати стандартну інформацію.

Відповідно до Директиви 2008/48/ЄС Європейського Союзу, стандартна інформація, яка має бути надана в рекламі кредитних послуг, включає такі ключові параметри [34]:

- ставку запозичення: Це може бути фіксована, змінна ставка або комбінація обох. Також має бути вказано будь-які додаткові витрати, які входять до загальної вартості кредиту для споживача.

- загальна вартість кредиту: Це включає всі витрати, пов'язані з кредитом

- річна процентна ставка нарахування: Це основний показник, який визначає вартість кредиту, хоча в деяких випадках, як визначено у частині 3 статті 2, держави-члени можуть не вимагати надання цієї інформації;

- термін дії кредитного договору;

- готівкова ціна та авансовий платіж: У випадку кредиту для відстрочки платежу за конкретний товар чи послугу

- загальна сума, яку сплачує споживач: Це стосується кредитів, де можливо вказати загальну суму платежів і суму розстрочки [34].

Що стосується ситуації в Україні, то тут існують серйозні проблеми з недобросовісною практикою у фінансовому секторі. Часто на стадії укладення договорів позичальники, які знаходяться в складному фінансовому та психологічному становищі, не отримують повної та прозорої інформації щодо умов кредитування. Це призводить до укладання договорів з високими відсотковими ставками, які можуть досягати 560-726% від суми мікрокредиту.

На рисунку 3.1 подано основні регуляторні аспекти захисту прав споживачів фінансових послуг в Європейському Союзі.

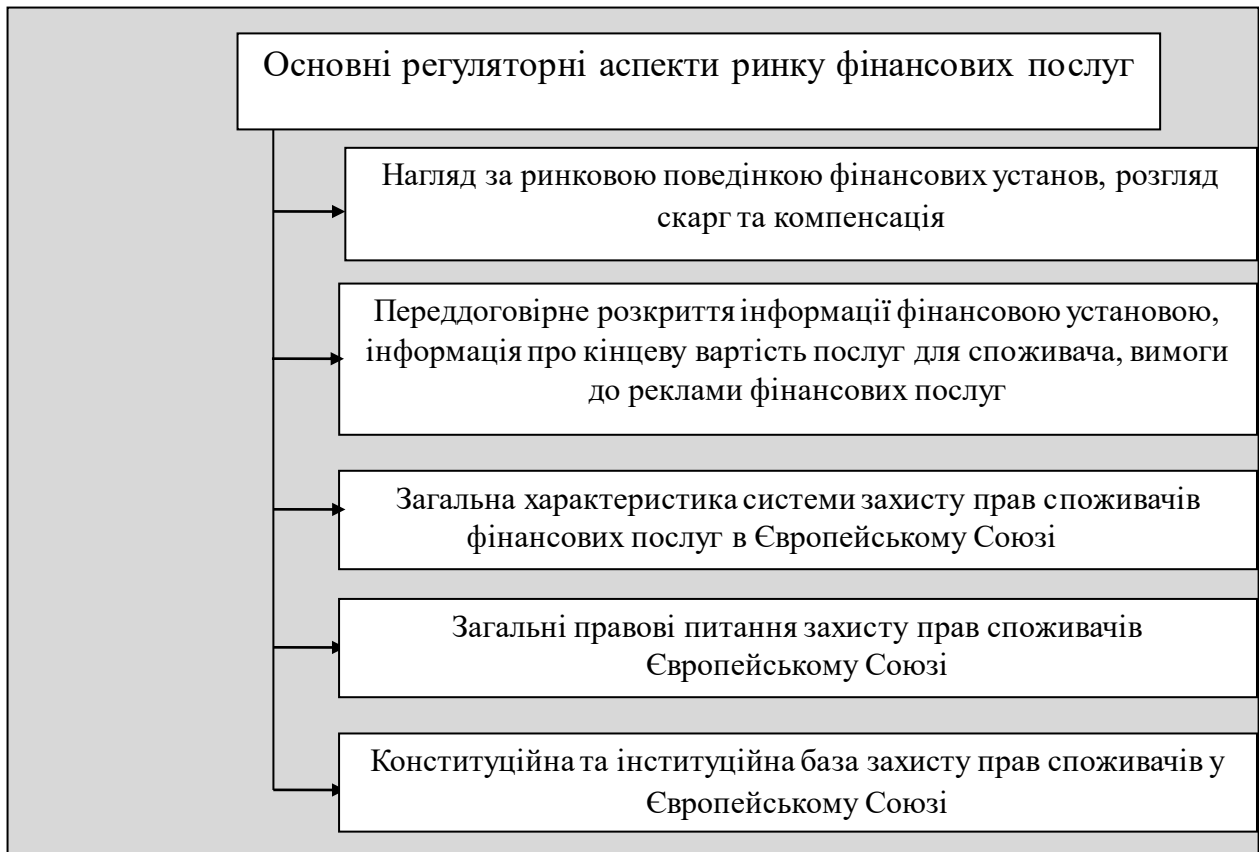

Рисунок 3.1 – Регуляторні аспекти захисту прав споживачів кредитних послуг в Європейському Союзі.

Джерело: складено автором на основі [34-35]

Важливо відмітити, що на фоні цих викликів, європейські принципи захисту прав споживачів кредитних послуг набувають особливого значення, оскільки вони спрямовані на створення прозорості та справедливої фінансової системи.

Якщо говорити про нашу державу, то НБУ розглядає оптимальне встановлення єдиної пруденційної норми для фінансових компаній, яка полягає у підтриманні мінімального рівня власного капіталу. Конкретно, фінансові організації, які пропонують лише кредитні послуги, повинні мати капітал розміром не менше 3 млн гривень. У випадку, якщо компанія надає дві чи більше фінансових послуг, мінімальний розмір капіталу збільшується до 5 млн гривень. Ця вимога має на меті забезпечити фінансову стабільність компаній та створити умови для приваблення інвестицій, а також запобігти роботі на ринку фінансово нестійких компаній.

НБУ слід на законодавчому рівні встановити ряд нормативних індикаторів, які мають підтримувати фінансові компанії для свого належного функціонування.

Ці індикатори мають включати:

- утримання власного капіталу на належному рівні;
- запровадження належного корпоративного управління та системи внутрішнього контролю;
- запровадження системи управління ризиками (відповідність організаційної структури, процесів, внутрішніх документів щодо управління властивими компанії ризиками);
- запровадження належної системи фінансового моніторингу;
- надання регулярної інформації Національному банку у встановленому форматі;
- розкриття інформації щодо своєї діяльності на власному веб-сайті у відповідності до вимог законодавства [36].

Окрім цього, слід спеціалізовану процедуру нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ, яка включатиме методи безвиїзного контролю та проведення регулярних та незапланованих інспекцій на основі ризик-орієнтованого підходу. Такі інспекційні перевірки проводитимуться в разі потреби за умови наявності достатніх обґрунтувань, з урахуванням значущості та регулярності ризиків чи недоліків у діяльності компаній, корпоративному управлінні, системах управління ризиками та внутрішньому контролю. Інтенсивність наглядових заходів буде визначатися Національним банком в залежності від рівня ризику.

При цьому, критерії для визначення необхідного рівня нагляду за діяльністю фінансових компаній будуть включати такі показники, як балансова вартість активів, частка компанії на ринку, а також історія порушень законодавства. Національний банк також буде ініціювати позапланові перевірки на основі аналізу скарг клієнтів про порушення їх прав, випадків неподання звітності в установлені терміни, а також у ситуаціях, що вказують на зростання ризиків, пов'язаних із діяльністю компаній.

Пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової бази з питань діяльності фінансових компаній в Україні включають наступні аспекти (Рисунок 3.2.).

Рисунок 3.2 – Основні напрями удосконалення нормативно-правової бази з питань діяльності фінансових компаній в Україні

Джерело: складено автором на основі [37-38]

Окрім цього, важливою є повнота звітності фінансових компаній для виконання регулятором наглядових функцій. Водночас вимоги до звітності мають бути максимально стандартизованими та не занадто обтяжливими для установи. Основною вимогою до звітності фінансових компаній має бути обов'язкове її складання відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Водночас Національний банк має розглянути можливість наступних кроків:

- використання полегшеного стандарту бухгалтерського обліку для невеликих фінансових компаній — Міжнародних стандартів фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП);
- оптимізації звітного навантаження та надання інформації в розрізі, який не є ширшим, ніж розріз інформації, яку використовують кредитні компанії для здійснення своєї діяльності [39, с. 275].

Як висновок слід відзначити, що удосконалення нормативно-правової бази з питань діяльності фінансових компаній в Україні включає багато аспектів, і на нашу думку актуальним завданням в цій площині є перш за все можлива гармонізація законодавства із законодавством Європейського Союзу. Окрема увага тут приділяється важливим аспектам розкриття інформації фінансовими компаніями перед споживачами фінансових послуг.

Також, важливим аспектом є удосконалення законодавства в сегменті забезпечення належного рівня функціонування фінансових компаній за рахунок виконання нормативних індикаторів. Проте основних посил в удосконаленні законодавства на нашу думку слід здійснити в розрізі встановлення жорстких нормативів щодо розкриття інформації, відповідальності за шахрайство та зловживання на фінансовому ринку.

3.2. Захист прав споживачів фінансових послуг як ключовий напрям розвитку вітчизняних фінансових компаній

В сучасному світі, де фінансовий сектор набуває все більшої складності та значення, захист прав споживачів стає ключовим аспектом для стабільності та довіри в цій сфері. Для вітчизняних фінансових компаній України це особливо актуально, враховуючи перехідну економіку країни та стрімкий розвиток фінтех-сектора.

На нашу думку, захист прав споживачів в цьому сегменті слід здійснювати на постійній основі і він повинен включати два основних аспекти. Перший – це розкриття інформації фінансовими компаніями стосовно надання кредитних та фінансових послуг, і дане розкриття інформації має бути прозорим та структурованим, у відповідності до чинного законодавства. Адже основною проблемою діяльності ряду вітчизняних фінансових компаній є їх приховані умови стосовно надання кредитів та позик.

Іншою стороною захисту прав споживачів послуг фінансових компаній є подальша передача боргів позичальників колекторським компаніям. В більшості випадків, діяльність цих колекторських фірм є значною проблемою для позичальників, адже вони використовують різноманітні методи шантажу, погроз, тощо.

Основні аспекти розкриття інформації стосовно надання кредитних послуг зосереджуються на прозорості та повноті інформації, яка надається споживачам. Важливо, щоб споживачі отримували всю необхідну інформацію, яка допомагає їм робити узагальнені фінансові рішення. Ось ключові аспекти даних аспектів стосовно розкриття інформації фінансовими компаніями в нашій державі (Рис. 3.3.):

Ці аспекти гарантують, що споживачі мають доступ до всієї необхідної інформації для здійснення ефективних фінансових рішень та захисту від непрозорих або нечесних кредитних практик. Тільки за рахунок повного та прозорого розкриття інформації фінансовими компаніями, буде забезпечено ефективну взаємодію між кредиторами та позичальниками, уникнення подальших конфліктних ситуацій та судових позовів, а найбільш головне – це зменшення рівня невиконання за наданими кредитами.

Тепер перейдемо до аналізу діяльності колекторських компаній в нашій державі. Їх робота в нашій державі є ключовим елементом у процесі захисту прав позичальників та кредиторів на кредитному ринку.

Рисунок 3.3 – Основні напрями удосконалення розкриття інформації стосовно надаваних кредитних послуг фінансовими компаніями

Джерело: складено автором за даними [40, с. 58]

Особливість цієї діяльності полягає в поетапному підході до взаємодії з боржниками. Важливо зазначити, що ця робота організована з урахуванням різних категорій складності випадків боргу.

На першому етапі, колекторські агенції, які співпрацюють з банківськими установами, намагаються вирішити ситуацію мирним шляхом, шукаючи компроміс, який би влаштував і кредитора, і боржника. Такий підхід може включати:

- Реструктуризацію боргу: Це може бути зміна умов погашення боргу, зниження процентної ставки, зміна графіка платежів, надання кредитних канікул тощо.
- Рефінансування боргу: Включає в себе перегляд умов фінансування.

- Часткове або повне прощення прострочених відсотків: Це може бути застосовано у випадках, де боржник демонструє готовність до співпраці.
- Передача прав вимоги: Інші фінансові інструменти, які можуть бути використані для вирішення ситуації.

Якщо боржник не реагує на спроби контакту та ухиляється від погашення боргу, колекторські компанії можуть збирати компрометуючу інформацію. Важливо відзначити, що хоча колектори використовують різноманітні методи впливу на боржників, ці методи є комерційною таємницею і, як правило, не розголошуються публічно.

Дослідники визнають, що загалом робота вітчизняних колекторських компаній суперечить основним принципам колекторної діяльності – тактовно і ненав'язливо нагадувати про наявний кредит та відповідальність за отриману в борг суму грошей.

Основні недоліки роботи колекторських компаній в Україні, які вказують фахівці, включають ряд серйозних порушень, які негативно впливають на позичальників:

1. Порушення законодавства про захист персональних даних: Значна кількість скарг від українців, близько 70%, стосується неналежного обігу їхніх персональних даних колекторськими компаніями.
2. Моральний тиск на боржників: Це один з найбільш поширених проблемних аспектів діяльності колекторів. На практиці це може включати:
 - «Жорсткий колекшн»: Це нелегальні методи, такі як переслідування позичальника, організація періодичних зустрічей, відправлення листів з погрозами.
 - Розповсюдження інформації про борг: Це може включати публікацію відомостей про борг у ЗМІ, розповсюдження цієї інформації на місці проживання чи роботи позичальника.
 - Пропозиції відстрочки або реструктуризації боргу: Це часто супроводжується тиском і погрозами.

- Надсилення претензій або копій позовних заяв до суду: Часто це робиться без фактичного подання таких заяв.

- Звернення до правоохоронних органів: Подача заяв про вчинення боржником злочину, наприклад, шахрайства [41].

Всі ці дії здійснюються з метою створення психологічного тиску на позичальника, що серйозно порушує їхні права та загрожує їхньому добробуту. Це свідчить про необхідність більш строгого регулювання і контролю над діяльністю колекторських компаній в Україні, а також про необхідність захисту прав споживачів у цій сфері.

В країнах з розвинутими економіками, таких як США, країни ЄС, діяльність колекторських компаній регулюється законодавством, що забезпечує баланс між правами кредиторів та боржників. Найбільш значущі аспекти включають:

- Строге дотримання законодавства: Правила, які обмежують час і способи комунікації з боржниками, вимоги щодо прозорості та точності наданої інформації.
- Етичні стандарти: Заборона погроз, образливої мови, залякувань, та інших форм психологічного тиску.
- Технологічні інновації: Використання автоматизованих систем для поліпшення ефективності процесів інкасації.
- Співпраця з правоохоронними органами: У випадках, коли діяльність боржників межує з протизаконною.

Саме тому, для нашої держави актуальним завданням є використання та адаптація зарубіжного досвіду законодавчого регулювання колекторської діяльності та відповідної протидії діяльності «чорних» колекторів.

Досвід США організації колекторської діяльності встановлює такий важливий аспект, як створення стандартного механізму стягнення та взаємодії з іншими організаціями та інститутами, які забезпечують діяльність кредитної системи. Механізм управління боргом чітко охоплює обмежені за часом етапи

роботи власних служб банку до передачі інформації про недобросовісних позичальників до кредитних бюро [43].

Важливим досвідом для вітчизняного колекторства який ми можемо взяти, є робота колекторських компаній у Великій Британії, де колекторські агентства гарантують банкам захист від настання системної кризи не сплати боргів, що може стати крахом для банківської системи. Не дивлячись на це колекторські агентства притримуються законів про захист прав споживачів. Британське суспільство виробило ефективний контроль за тим, щоб при найвищих показниках колекторські компанії забезпечували дотримання прав споживачів і всіх гуманітарних прав громадян країни. Податкова служба Британії залучає колекторські фірми по стягненню податків. Чиновники підраховали, що при витратах на за діяння колекторів витрати на суму 70 млн. фунтів стерлінгів, вони зможуть стягти з громадян боргів на суму 1,35 млрд. фунтів .

Вивчення польського досвіду в сфері регулювання колекторської діяльності може бути особливо корисним для України, враховуючи, що Польща, як член ЄС, має подібні риси економічного розвитку та фінансові традиції. У 2015 році Польща прийняла спеціалізований закон, який встановлює чіткі норми для діяльності колекторських фірм, окреслюючи їх права та обмеження, а також забороняючи використання насильства, шантажу, або погроз у процесі стягнення боргів.

Додатково, Польща розробила детальний реєстр колекторських агенцій, що забезпечує прозорість та дозволяє споживачам перевіряти законність фірм, зайнятих у сфері стягнення боргів. Польський уряд також активно взаємодіє з неурядовими організаціями та захисниками прав споживачів, підкреслюючи свою відданість захисту прав громадян від зловживань з боку колекторських компаній.

Саме тому, слід систематизувати провідні основи зарубіжного досвіду організації колекторської діяльності та виділити основні напрями його імплементації (рис. 3.4.).

Адаптація зарубіжного досвіду діяльності колекторських компаній може істотно покращити ситуацію в Україні. Це не тільки підвищить ефективність

інкасаційної діяльності, але й забезпечить захист прав боржників та відновлення довіри до фінансової системи країни. Важливо врахувати, що успішна адаптація потребує комплексного підходу, що включає законодавчі зміни, освітні ініціативи, технологічний розвиток та активну участь громадськості.

Рисунок 3.4 – Передові практики зарубіжного досвіду в сфері діяльності колекторських компаній

Джерело: складено автором за даними [42-44]

Обговорюючи потенціал адаптації міжнародного досвіду у контексті нашої країни, особливу увагу слід звернути на законодавче регулювання діяльності колекторських агентств. Основна мета полягає у зменшенні випадків погроз та інтимідації з боку цих організацій.

На нашу думку, саме цей аспект є ключовим для визнання та соціального прийняття діяльності колекторських агентств в межах нашої держави. Тому необхідно застосувати та втілити в життя головні принципи, що впливають з передового міжнародного досвіду, які детально викладені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Варіанти імплементації діяльності колекторських компаній на основі зарубіжного досвіду в нашій державі

№ з/п	Запропоновані заходи	Можливі наслідки використання
1	Формування та імплементація законодавства стосовно регулювання колекторської діяльності та його представлення як «чистого» бізнесу	Легалізація діяльності колекторських компаній дозволить встановити чітке регулювання відносин між боржниками та колекторами, визначаючи права та обов'язки обох сторін. Такий крок також забезпечить правове визнання колекторських агентств, які діятимуть відповідно до встановлених законодавчих норм.
2	Удосконалення рівня кваліфікації співробітників колекторських агентств	Набуття нових навичок роботи працівниками сприятиме підвищенню якості обслуговування клієнтів, збільшенню кількості укладених угод а також «нормальному» спілкуванню з клієнтами
3	Розширення кількості інструментів, які можуть бути використані під час стягнення заборгованості	Колекторські агентства повинні бути оснащені різноманітними інструментами для ефективного стягнення простроченої заборгованості, які б виходили за рамки простого вимагання платежів. Важливо, щоб вони мали можливість пропонувати позичальникам альтернативні рішення, такі як реструктуризація боргу, що дозволить позичальникам адаптуватися до своїх фінансових обставин та уникнути непотрібного стресу та тиску.
4	Впровадження ліцензування колекторської діяльності	Такий крок дасть змогу встановити чіткі норми та правила стосовно входження на ринок колекторських компаній
5	Інформаційна відкритість ринку колекторських послуг	Зниження рівня негативного ставлення суспільства стосовно діяльності колекторських компаній

Джерело: складено автором за даними [43, 44]

Імплементація пропонованих заходів, які базуються на передовому досвіді зарубіжних країн, дасть змогу забезпечити поступовий перехід ринку колекторських послуг в сегмент захисту прав позичальників. Окрім цього, колекторські компанії мають повністю вийти із «чорного» ринку, коли в Україні відомі випадки залякування та погроз людям, в зв'язку з формування у них заборгованостей по позикам.

В цілому слід відзначити, що захист прав споживачів в сегменті надаваних послуг фінансовими компаніями слід здійснювати на постійній основі і він повинен включати два основних аспекти.

Перший – це розкриття інформації фінансовими компаніями стосовно надання кредитних та фінансових послуг, і дане розкриття інформації має бути прозорим та структурованим, у відповідності до чинного законодавства. Адже основною проблемою діяльності ряду вітчизняних фінансових компаній є їх приховані умови стосовно надання кредитів та позик.

Щодо ринку колекторських послуг, то на нашу думку, основним аспектом удосконалення їх функціонування на території нашої держави є їх переведення у повністю легальну площину, уникнення опцій шантажу та погроз. Окрім цього, для ефективного функціонування даного ринку важливим аспектом є імплементація зарубіжного досвіду, на основі передових країн. Найважливішим аспектом тут є формування та імплементація законодавства стосовно регулювання колекторської діяльності та його представлення як «чистого» бізнесу. Окрім цього, цікавим є досвід Польщі стосовно створення централізованого реєстру колекторських компаній. Цей реєстр містить інформацію про легальні компанії, що займаються стягненням боргів та діють легально.

ВИСНОВКИ

Отже, написання даної кваліфікаційної магістерської роботи дало змогу зробити наступні висновки:

1. Узагальнюючи, слід відзначити, що фінансовий ринок відіграє роль посередника між суб'єктами, які потребують капіталу, та тими, хто готовий інвестувати, сприяючи тим самим стабільності та розвитку економічної системи. За рахунок використання своїх основних характеристик, фінансовий ринок забезпечує мобілізацію та перерозподіл фінансового капіталу між усіма зацікавленими сторонами.

2. Основними учасниками фінансового ринку є банки, страхові компанії, корпорації, держава, інші небанківські фінансові установи (ломбарди, кредитні спілки, фінансові компанії, тощо). Всі ці учасники мають власні цілі та економічні інтереси. Ефективне функціонування фінансового ринку та забезпечення балансу між інтересами цих учасників є ключовими завданнями для забезпечення стабільності та процвітання економіки.

3. В цілому відзначимо, що фінансові компанії виконують важливу функцію у розподілі ризиків та забезпеченні стабільності економічної системи. Вони розробляють фінансові продукти та інструменти, що дозволяють інвесторам ефективно управляти ризиками та забезпечувати фінансовий захист в умовах невизначеності. Фінансові компанії є невід'ємною складовою фінансового ринку та економічної системи загалом. Їхні послуги та функції сприяють забезпеченню ліквідності, розвитку бізнесу, розподілу ризиків і стабільності, що робить їх незамінними учасниками для досягнення економічного зростання та фінансової стабільності.

4. Досліджене нормативно-правове регулювання діяльності фінансових компаній забезпечує їх діяльність в межах встановлених правил та норм. Основними нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність фінансових

компаній в Україні є Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», а також Закон України «Фінансові послуги та фінансові компанії». Окремим аспектом, є питання розкриття інформації фінансовими компаніями. Фінансові компанії в нашій державі мають дотримуватися прозорості та розкриття інформації згідно з вимогами законодавства. Основні аспекти розкриття інформації кредитними спілками включають публічну інформацію, подання звітності (включаючи річну та квартальну звітність), чіткі умови надання послуг у відповідності до чинного законодавства.

5. В умовах військового стану завжди створюють складні виклики для фінансових компаній, і Україна не є винятком. Проте, не дивлячись на негативний вплив війни на економічну стабільність та фінансову систему країни, існують позитивні аспекти, які впливають на координати розвитку фінансових компаній в Україні. В першу чергу, фінансові компанії в Україні навчилися адаптуватися до непередбачуваних умов. Вони розвивають інноваційні фінансові продукти та послуги, щоб задовольнити потреби клієнтів в умовах високого ризику та нестабільності. Здійснений аналіз показав, що навіть в умовах війни, активи фінансових компаній та їх кількість зберегли позитивну динаміку, а найбільше постраждала динаміка надаваних послуг ними протягом 2022 року. Окрім цього, війна також стимулює попит на фінансові послуги, пов'язані з забезпеченням безпеки та інвестиційною стратегією. Інвестори та бізнеси шукають способи збереження та збільшення свого капіталу в умовах військового конфлікту, що може стати стимулом для розвитку фінансових компаній. Фінансові компанії в Україні навчилися адаптуватися до непередбачуваних умов. Вони розвивають інноваційні фінансові продукти та послуги, щоб задовольнити потреби клієнтів в умовах високого ризику та нестабільності.

6. В останні роки, популярність певних послуг, які надаються фінансовими компаніями, мала тенденцію до зменшення, і така ситуація є нормальною, враховуючи сучасні умови військового стану. Під час війни в нашій державі відбулося зменшення фінансової стабільності населення та його

купівельної спроможності. Військовий конфлікт спричинює загальну економічну нестабільність в країні. Невизначеність та ризики, пов'язані зі змінами в політичних та економічних умовах, можуть змусити підприємства бути більш обережними щодо нових фінансових зобов'язань. Це може призвести до відтермінування або відмови від розгляду кредитування та фінансового лізингу як засобів фінансування.

7. Нами було досліджено основні аспекти впливу фінансових компаній на рівень фінансової інклюзії в Україні, які на нашу думку, в Україні проявляються через мікрокредитування. Нами було досліджено, що внаслідок повноформатної війни, ініційованої росією проти України 24 лютого 2022 року, ринок мікрокредитів зазнав майже трьохкратного скорочення. До цього періоду він постійно збільшувався. У 2021 році фінансові компанії видавали кредити на загальну суму понад 65 мільярдів гривень. Проте основною проблемою даного ринку є те, що більшість громадян не вміють використовувати вірно мікрозайми, а тому переплачують за них колосальні суми, у випадку неповернення. Порівняння рівня ставок кредитування банками та фінансовими компаніями дає нам чітко зрозуміти цю ситуацію, коли ставки для мікрозаймів складають від 730% до 1825% річних. Така ситуація є неприпустимою, і уже розробляється законопроект стосовно лімітування цих ставок на законодавчому рівні. Проте в цілому, саме фінансові компанії повинні мати позитивний вплив на розвиток фінансової грамотності та інклюзії в нашій державі.

8. Як висновок слід відзначити, що удосконалення нормативно-правової бази з питань діяльності фінансових компаній в Україні включає багато аспектів, і на нашу думку актуальним завданням в цій площині є перш за все можлива гармонізація законодавства із законодавством Європейського Союзу. Окрема увага тут приділяється важливим аспектам розкриття інформації фінансовими компаніями перед споживачами фінансових послуг. Також, важливим аспектом є удосконалення законодавства в сегменті забезпечення належного рівня функціонування фінансових компаній за рахунок виконання нормативних індикаторів. Проте основних посил в удосконаленні законодавства на нашу думку

слід здійснити в розрізі встановлення жорстких нормативів щодо розкриття інформації, відповідальності за шахрайство та зловживання на фінансовому ринку.

9. В цілому слід відзначити, що захист прав споживачів в сегменті надаваних послуг фінансовими компаніями слід здійснювати на постійній основі і він повинен включати два основних аспекти. Перший – це розкриття інформації фінансовими компаніями стосовно надання кредитних та фінансових послуг, і дане розкриття інформації має бути прозорим та структурованим, у відповідності до чинного законодавства. Адже основною проблемою діяльності ряду вітчизняних фінансових компаній є їх приховані умови стосовно надання кредитів та позик.

10. Щодо ринку колекторських послуг, то на нашу думку, основним аспектом удосконалення їх функціонування на території нашої держави є їх переведення у повністю легальну площину, уникнення опцій шантажу та погроз. Окрім цього, для ефективного функціонування даного ринку важливим аспектом є імплементація зарубіжного досвіду, на основі передових країн. Найважливішим аспектом тут є формування та імплементація законодавства стосовно регулювання колекторської діяльності та його представлення як «чистого» бізнесу. Окрім цього, цікавим є досвід Польщі стосовно створення централізованого реєстру колекторських компаній. Цей реєстр містить інформацію про легальні компанії, що займаються стягненням боргів та діють легально.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. К. : НІОС, 2000. —416 с.
2. Суторміна В. М. Фінансовий ринок : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В.М.Суторміна, В.М. Радзівська, Б. С. Стеценко. К. : КНЕУ, 2001. 100 с.
3. Васильєва В. В. Фінансовий ринок : навч. посіб. / В.В. Васильєва, О.Р.Васильченко. К. : Центр учбової літератури, 2008. 368 с
4. Фінанси: підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. К. : Знання, 2008. —611 с.
5. Маслова С. О. Фінансовий ринок : навч. посіб. / С. О. Маслова, О. А. Опалов. 3-є вид., виправлене. К. : Каравела, 2004. —344 с.
6. Watson M. Financial Market / M. Watson // Encyclopædia Britannica URL: <http://www.britannica.com/topic/financial-market> (дата звернення 15.10.2023)
7. Бондаренко, Д. В. (2021). Фінансовий ринок: підходи до визначення дефініції. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, (2(6)), 357–364.
8. Іоргачова М. І., Ковальова О. М., Коцюрубенко Г. М. Фінансовий ринок України: сучасний стан основних сегментів. *Ефективна економіка*. 2021. № 2.
9. Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Харків: «Діса плюс», 2020. 312 с.
10. Коваленко Ю.М., Онишко С.В., Кужелєв М.О. Фінансовий ринок: підручник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 442 с.
11. Еш С.М. Фінансовий ринок. Навч. посіб. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури. 2011. 528 с.
12. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III. Законодавство України: веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin> (дата звернення 7.12.2023).

13. Дубина М. В. Особливості функціонування фінансових компаній на ринку фінансових послуг України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 293-301.
14. Алексеєнко Л. М., Квасовський О. Р., Луцишин О. О. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Тернопіль: Паляниця В. А., 2018. 273 с.
15. Арутюнян С.С., Добриніна С.С. Фінансовий ринок: навч. посіб. Київ: Гуляєва В.М., 2018. 484 с.
16. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2001. 240 с.
17. Сирота А. І. Щодо співвідношення понять кредитна і фінансова установа. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2013. № 6-3. Том 1. С. 100–102.
18. Савчук О. О. Щодо сутності фінансових компаній та специфіки їх діяльності. Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах зб. наук. пр. за матеріалами II Круглого столу, 17 травня 2019 року. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 132-137.
19. Закон України "Фінансові послуги та фінансові компанії" остання редакція від 06.05.2023 № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення 15.10.2023)
20. Податковий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 15.10.2023)
21. Митний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 15.10.2023)
22. Офіційний сайт НБУ. URL: bank.gov.ua. (дата звернення 17.10.2023)
23. Про затвердження Положення про порядок розкриття інформації небанківськими фінансовими установами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114500-21#Text> (дата звернення 17.10.2023)
24. Внукова Н.М. Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції: монографія. Харків: ТО Ексклюзив. 2014. 218 с.

25. Баранова В.Г., Гончаренко О.М. Розвиток фінансового ринку України в умовах європейської інтеграції: проблеми та перспективи: колективна монографія. Харків: «Діса плюс». 2019. 370 с.
26. Школьник І.О., Кремень В.М. Періодизація розвитку фінансового сектору та фінансового нагляду в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 3. С. 97-115.
27. Татарин Н.Б., Петрович А.З., Педченко І.І. Стан та перспективи розвитку фінансового ринку України. *Young Scientist*. 2020. Вип. № 3 (79). С. 273-277.
28. Організація статистичної звітності. Сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nbureport> (дата звернення 22.11.2023)
29. Винник Р. Розвиток фінансової інклюзії в Україні. Економіка та суспільство. 2021. № 31. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/714> (дата звернення: 10.10.2022).
30. Краус К., Краус Н., Поченчук Г. Інституціональні аспекти та цифровізація фінансової інклюзії в національній економіці. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 2. С. 18–28.
31. Науменкова С., Міщенко С. Цифрова фінансова інклюзія: можливості та обмеження для України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2020. № 1–2. С. 133–149
32. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 р. Звіт за результатами дослідження. USAID. Вересень 2021. 80 с.
33. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (припинена у 2023 році). URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/develop-strategy2023> (дата звернення 28.11.2023)
34. Директива 2006/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ (виправлене видання) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_862#Text (дата звернення 28.11.2023)
35. Директива 2011/83 / ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про права споживачів, що вносить зміни до Директиви Ради

93/13 / ЄЕС та Директиви 1999/44 / ЄС Європейського Парламенту та Ради та скасовує Директиву Ради 85 / 577 / ЄЕС та Директива 97/7 / ЄС Європейського Парламенту та Ради Текст, що стосується ЄЕЗ

36. Біла книга "Майбутнє у регулюванні небанківського фінансового сектору" URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/NBFIs_regulation_Draft_concept_2018.pdf?v=6

37. Жук Є. Зарубіжна практика регулювання фінансових ринків. *Інформаційно-аналітичний портал українського агентства фінансового розвитку «Україна фінансова»* URL: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/020.htm (дата звернення: 13.12.2022).

38. Татарин Н.Б., Борис О.М. Напрями вдосконалення державного регулювання на фінансовому ринку України. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип.33. С. 317-322.

39. Татарин Н.Б., Петрович А.З., Педченко І.І. Стан та перспективи розвитку фінансового ринку України. *Young Scientist*. 2020. Вип. № 3 (79). С. 273-277.

40. Данча М. І. Світовий досвід правового регулювання колекторських компаній / М. І. Данча // Актуальні проблеми захисту права власності : матер. кругл. столу (м. Одеса, 17 червня 2016 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є. О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2016. С. 56-60.

41. Концепція регулювання колекторської діяльності та захист прав споживачів під час врегулювання проблемної заборгованості. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Презентація_на_зустріч_з_ринком_пр_2020-08-20.pdf?v=4 (дата звернення 28.11.2023)

42. Денис О. Б. Проблеми та перспективи розвитку колекторського бізнесу в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. пр..- Одеса. Серія, Економіка і менеджмент*. 2018. Випуск 34. С. 66-70.

43. Михальчук Н. М. Колекторська діяльність як інструмент подолання податково-боргових ризиків фінансової безпеки держави. *Науковий вісник*

Херсонського державного університету. Серія, Економічні науки. 2016. Випуск 6. С. 34-37.

44. Fair Debt Collection Practices Act. URL: <http://www.ftc.gov/bcp/edu/pubs/consumer/credit/cre27.pdf>. (дата звернення 28.11.2023)

45. . Пшик Б. І. Сучасні проблеми розвитку ринків небанківських фінансових послуг в Україні та шляхи їх вирішення. *Ефективна економіка*. 2017. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5759>.

46. Wurgler J. Financial Markets and the Allocation of Capital. Yale ICF Working Paper. 1999. № 8. 39 p.

47. Онишко С. В., Чуницька І. І. Стратегічна траєкторія розвитку фінансового ринку у форматі взаємодії складових його інфраструктурного потенціалу. *БізнесІнформ*. 2018. № 7. С. 194-201.

48. Селіверстова Л. С. Тенденції розвитку фінансового ринку України. *Макроекономічні аспекти сучасної економіки*. 2017. Випуск № 2 (189). С. 3-9.

49. Nguedie Y. H. N. Corruption, Investment and Economic Growth in Developing Countries: A Panel Smooth Transition Regression Approach. *SocioEconomic Challenges*. 2018. № 2(1). P. 63-68.

50. Поддєрьогін А.М., Г.П. Куліш та ін. Фінансовий менеджмент; кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін; 2-е вид., перероб. Київ: КНЕУ, 2017. 534 с.

51. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як складний інтегрований об'єктивний процес. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*. Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т, 2016. №4 (8). С. 126–135.

52. Ринок фінансових послуг: підручник. Полтава: ПолНТУ, 2017. 409 с.

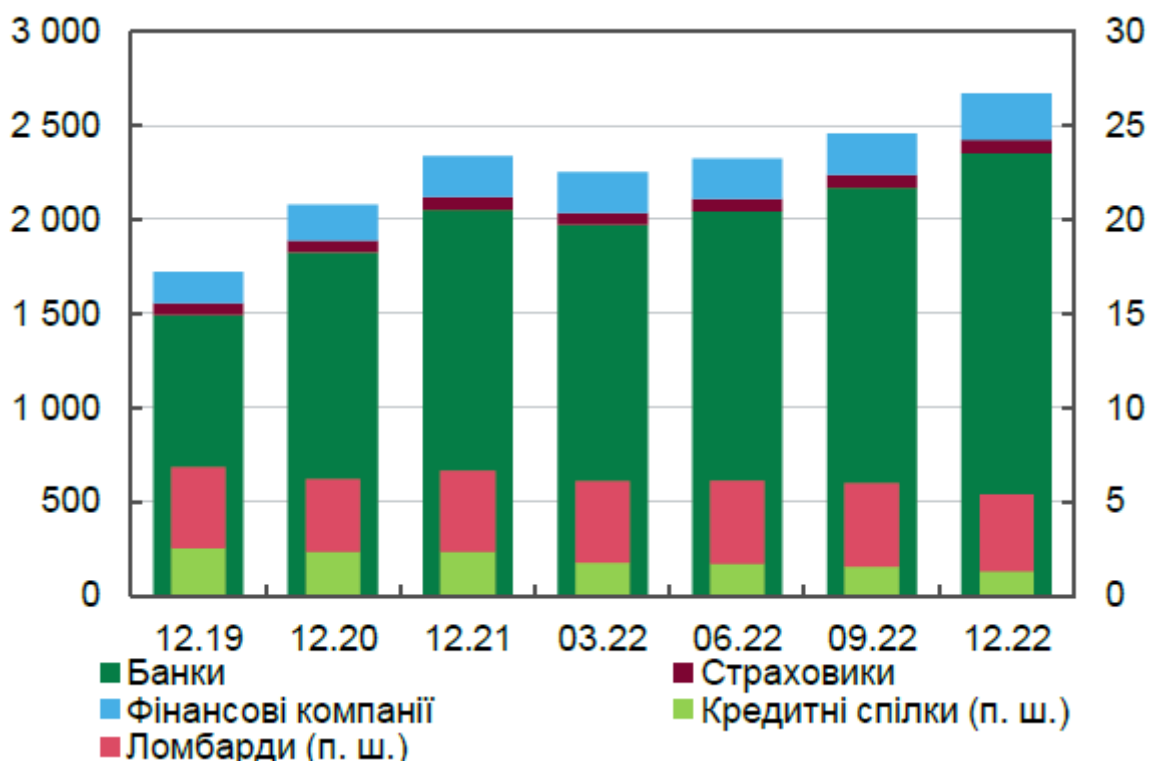
53. Федорович І. Проблеми та перспективи розвитку діяльності інституційних інвесторів на фінансовому ринку України. *Світ фінансів*. 2017. Вип. 3 (52). С. 73–82

54. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / за заг. ред. І. О. Школьник, В. М. Кремень. Київ: Центр учб. літ., 2015. 488 с.

ДОДАТКИ

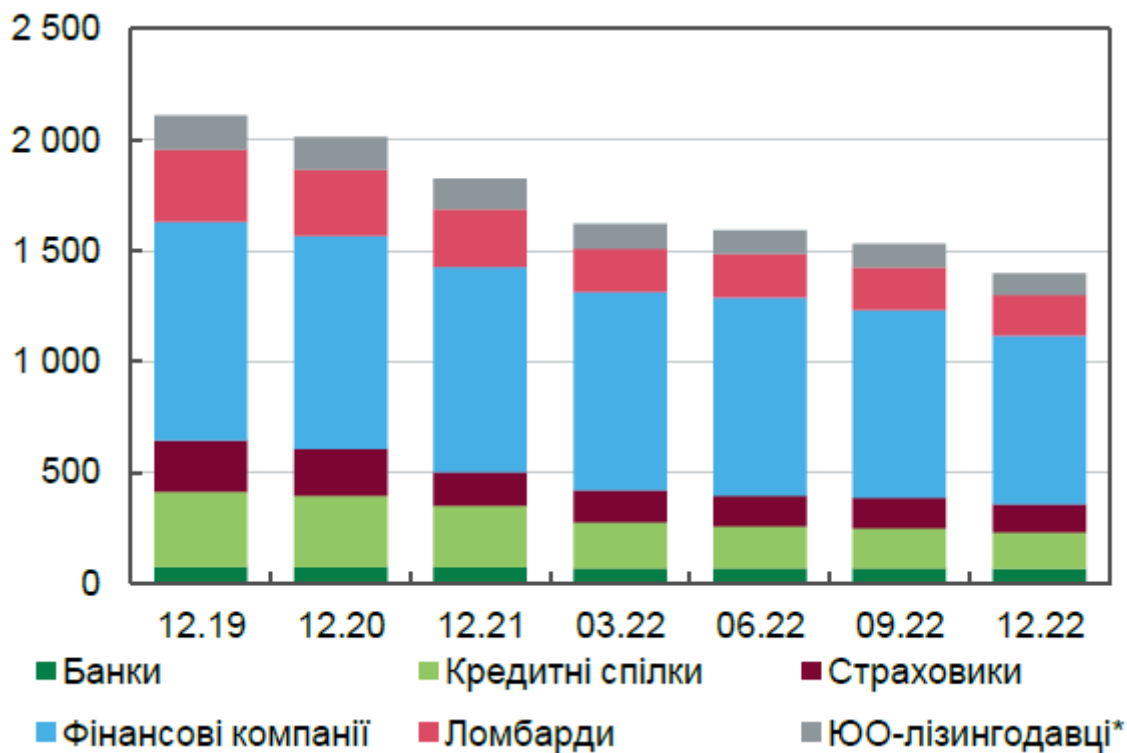
Додаток А

Структура активів фінансового сектору, млрд грн

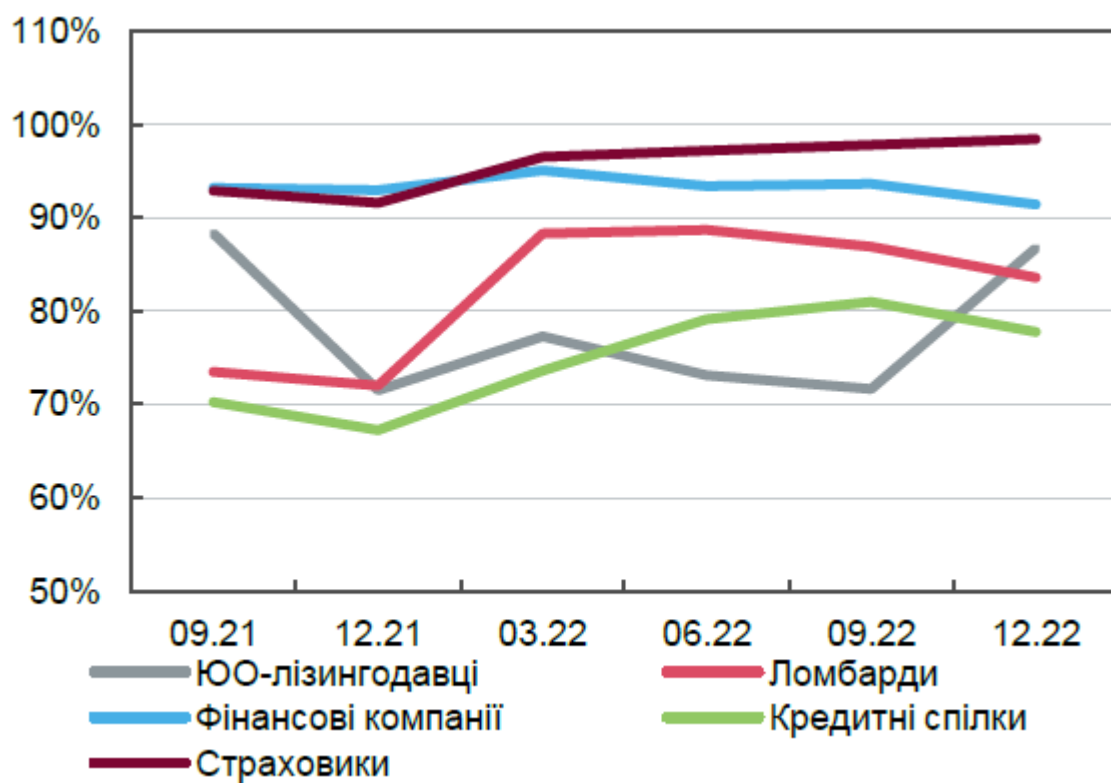
Додаток Б

Кількість надавачів фінансових послуг

Додаток В

Фінансові установи, що подали звітність, частка від
кількості установ, що внесені до Реєстру

Додаток Г

Частка активів фінустанов, що відзвітували у відповідному періоді, від обсягу активів фінансових установ

